בס"ד

נועם הלכות

על הלכות חנוכה

מתוך הספר השלם שהוא סיכום הלכות ראש השנה,
יום כפור, סוכה, ארבעת המינים, חנוכה ופורים

ממקור ההלכה בגמרא סיכום שיטות הראשונים בב"י תמצית פסקי
המשנ"ב והבה"ל ועוד פוסקים אחרונים סעיף אחרי סעיף

נתחבר ע"י הצב"י
נועם דניאל (בן אאמו"ר חיים שליט"א) **ועקנין**

ה'תשפ"ז

תפילה בכניסה לבית המדרש

משנה: ברכות כח: ר' נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה אמרו לו מה מקום לתפלה זו אמר להם בכניסתי אני מתפלל שלא יארע דבר תקלה על ידי וביציאתי אני נותן הודאה על חלקי.

גמרא: ת"ר בכניסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי שלא יארע דבר תקלה על ידי ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי ולא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם.

ביציאתו מהו אומר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות שאני משכים והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר אני רץ והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת:

© כל הזכויות שמורות

להשגת הספר, הארות והערות:
טל': 0504116623
דואר אלקטרוני: noamhalachot@gmail.com

עיצוב, עימוד וכריכה: ArtClip Studio 02-6222781

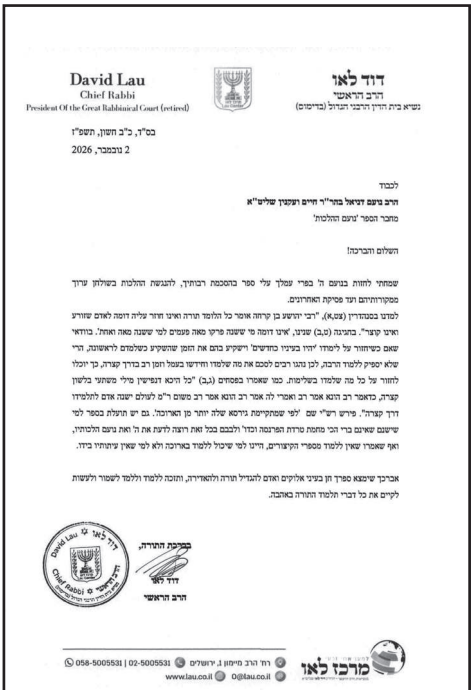

דוד לאו
הרב הראשי
נשיא בית הדין הרבני הגדול (בדימוס)

David Lau
Chief Rabbi
President Of the Great Rabbinical Court (retired)

בס"ד, כ"ב חשון, תשפ"ו
2 נובמבר, 2026

לכבוד
הרב נעם דניאל בהר"ר חיים ועקנין שליט"א
מחבר הספר 'נעם ההלכות'

השלום והברכה!

שמחתי לחזות בנועם ה' בספרי שלחן עלי ספר בהסכמת רבותיך, להגשת ההלכות בשלחן ערוך ממקורותיהם ועד פסיקת האחרונים.

למדנו במסורתינו (עב,א), "רבי יהושע בן קרחה אומר כל הלומד תורה ואינו חוזר עליה דומה לאדם שזורע ואינו קוצר". מהגיגה (ב,ב) שנינו, 'אינו דומה מי ששנה פרקו מאה פעמים למי ששנה מאה ואחת'. בוודאי שאם כשיחזור על לימודו 'יחדו בעיניו כחדשים' וישקיע בהם את המון שהשקיע בשלמדם לראשונה, הרי שלא יספיק ללמוד הרבה, לכן נהגו רבים לסכם את מה שלמדו וחידשו בעומל המון רב בדרך קצרה, כך יזכלו לחזור על כל מה שלמדו בשלשלת. כמו שאמרו בסחחים (ג,ב) "כל דוכא דפשישין מילי משתני בלשון קצרה, כאמר רב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב חנוא אמר רב משום ר"ם לשלם ישנה אדם ללמדו דרך קצרה". פירש רש"י שם 'למי שמתקיימת גירסא שלה יותר מן האריכה'. גם יש תועלת בספר למדי שישנם שאינם ברי הכי מחמת טרדת הפרנסה וכדו' ולכבכם בכל זאת רוצה לדעת את ה' ואת נעים ולהיותו, ואף שאמרו שאין ללמוד מספרי הקצורים, היינו לפי שיכול ללמוד בארוכה ולא לפי שאין עיתותיו ביד.

אברכך שימצא ספרך חן בעיני אלוקים ואדם להגדיל תורה ולהאדירה, וזוכה ללמוד ולימד ולשמור ולעשות לקיים את כל דברי תלמוד התורה באהבה.

בברכת התורה,
דוד לאו
הרב הראשי

רח' הרב מיימון 5, ירושלים | 02-5005531 | 058-5005531
www.lau.co.il | O@lau.co.il

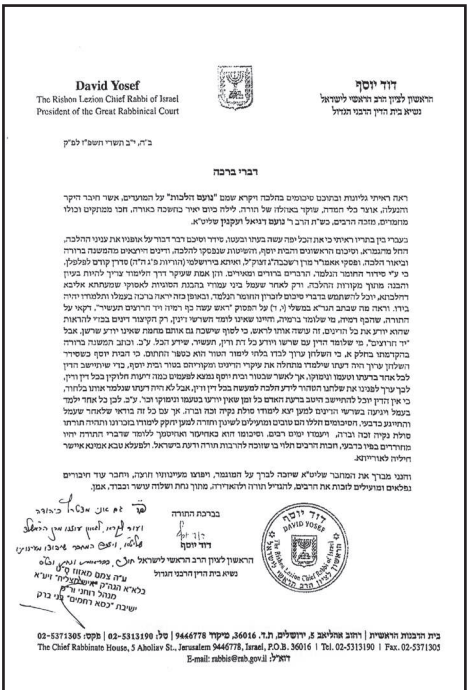

דוד יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

David Yosef
The Rishon Lezion Chief Rabbi of Israel
President of the Great Rabbinical Court

ב"ה, י"ב תשרי תשפ"ו לפ"ק

דברי ברכה

ראוי ואיתי גליונות ובתוכנו שיכתוב בתלמה ויקרא שמו **"נועם ההלכות"** על המורעים, אשר חיבר היקר והנעלה, אוצר כלי חמדה, שיקר באמולתו של הורה, לילה כיום יאיר בחשכה באורה, חכו ממתקים וכולו מחמדים, מזהב הרבים, כש"ת הרב ר' **נועם דניאל ועקנין** שליט"א.

בעברי בין בתריו ראיתי כיאת זכל ופה עשה בעיתו ובעונו, סידר וסיכם דבר דבור על אופניו את ענייני ההלכה, החל מהגמרא, וסיכום הראשונים והבית יוסף, והשיטות שנפסקו להלכה, ודינים והיתאים מהפשנה ברורה ובאור הלכה. ופסקי אאמרי פרן ושבבה"ג זקוק"ל, ואותא בירושלמי (הוריות פ"ג ה"ח) סדרן קודם לפלפלן, כי ציי סידור תחומר הנלמה, הדרתם בדורים המאיתים. תון אמת שעיקר דיוך הלימוד צריך להיות בעיון והבנה מתוך מקורות ההלכה, ודק לאחר שעמל בזיע עמיה בהבנת המהורות לאמתן שמקטתא אלינא דהלכתא, יוכל להשתמש בדברי סיכום לזכרון והחומר הנלמד, ובאופן כזה יהיה הלימוד מתמרי יהיה ברור. וראה מה שבתב הגר"א במשלי (י, ז) על המסוק 'ראש עשה קח רמיה וך הרורים תעשיר", דקאי על התורה, שהקף רמיה, מי שלומד ברמיה, והיינו שאינו לומד השרשי ויגיע, רק הקיצור דינים בבני להראות שהוא יודע את כל הוריות, זה עושה אותו לראש, כי למוך שישכח גם אותם מחמת שאינו יודע שרשן. אבל "יד הרוצים", מי שלומד הדין עם שרשו ודוקו בל דת ודין, העשיר, שיודע הכל. ע"כ. וכתב המשנה ברורה בהקדמתו בתלק א, כי ושלוחן ערוך לכדו נלוה לימוד הטורו הוא כשפר והתימם. כי דבות יוסף בשטירי השלחן ערוך היה דעתו שילמדו מתחלה את עיקרי הדינים ומקוריהם בטור ובית יוסף, כדי שיהיישב הדין לכל אחד בדעתו ועמנו ועמוקו, אך לאשר שכטור ובית יוסף מובא בפעמים כמה דיעות חלוקין בכל דין ודין, לכך ערך לפנינו את שלחנו הטהור לידע הלכה למעשה בכל דין ודין, אבל לא היה דעתו שילמדי אותו בלחוד, כי אין הדין יוכל להתישב היטב ברעת האדם כל זמן שאין יודעו בטעמו ונימוקו ופר. ע"כ. לכן כל אחד ילמד בעמל תורתו בשורשי הדינים למען יוכא לשמדי פלה נקיה זכה ובורה. אך עם כל זה בראשו שלאחר שיגמל בעמל תורתו בשורשי הדינים, והסיכומים הללו הם טובים ומועילים לשינון וחזרה למען יזכה לעמוד בסוד ה' ובהיות בוכרנו והנה תורתו סולת נקיה זכה וברה, ויעמדו זמים רבים, וסיכומו הוא באחיסנך ואחיסנך ללומד שדברי התורה יהיו מוחדרים בפיו בדעתו, חבות הדינים חלוי בו שוומה להרבות תורה ודעת בישראל. לפעמלא טובא אמינא אישר חילית לאורייתא.

וחנני מברך את המחבר שליט"א שיזכה לברך על המוגמר, יפוצו מעיינותיו חוצה, ויחבר עד חיבורים נפלאים ומועילים לזכות את הרבים, להגדיל תורה ולהאדירה, מתוך נחת ושלוה עשיר וכבוד, אמן.

בברכת התורה
דוד יוסף
הראשון לציון הרב הראשי לישראל ומ"מ
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בית הכנסת הראשית | רחוב אהליאב 5, ירושלים, ת.ד. 36016, מיקוד 9446778 | טל: 02-5313190 | פקס: 02-5371305
The Chief Rabbinate House, 5 Aholiav St., Jerusalem 9446778, Israel, P.O.B. 36016 | Tel. 02-5313190 | Fax. 02-5371305
דוא"ל: E-mail: rabbis@rab.gov.il

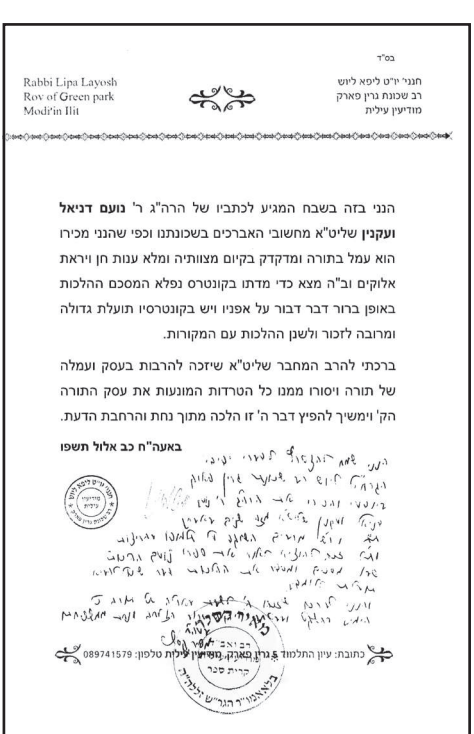

בס"ד

חנני יו"ט ליפא ליוש
רב שכונת גרין פארק
מודיעין עילית

Rabbi Lipa Layosh
Rov of Green park
Modi'in Ilit

הנני בזה בשבח המגיע לכתביו של הרה"ג **ר' נועם דניאל ועקנין** שליט"א מחשובי האברכים בשכונתנו וכפי שהנני מכירו הוא עמל בתורה ומדקדק בקיום מצוותיה ומלא ענות חן ויראת אלוקים וב"ה מצא כדי מדתו בקונטרס נפלא המסכם ההלכות באופן ברור דבר דבור על אפניו ויש בקונטרסיו תועלת גדולה ומרובה לזכור ולשנן ההלכות עם המקורות.

ברכתי להרב המחבר שליט"א שיזכה להרבות בעסק ועמלה של תורה ויסורו ממנו כל הטרדות המונעות את עסק התורה הק' וימשיך להפיץ דבר ה' זו הלכה מתוך נחת והרחבת הדעת.

באהע"ח כב אלול תשפו

כתובת: עיון התלמוד 8, גרין פארק, מודיעין עילית טלפון: 0897415 79

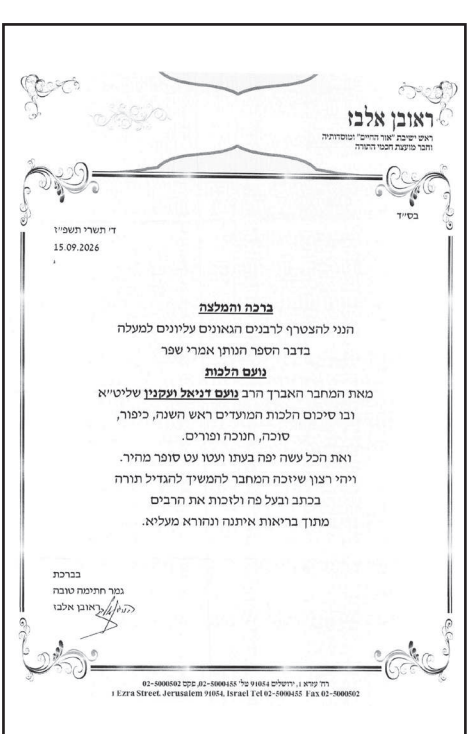

ראובן אלבו
ראש ישיבת 'אור החיים' יבוסחיתה
וחבר מועצת חכמי ההלכה

בס"ד

ד' תשרי תשפ"ו
15.09.2026

ברכה והמלצה

הנני להצטרף לרבנים הגאונים עליונים למעלה
בדבר הספר הנותן אמרי שפר
נועם הלכות

מאת המחבר האברך הרב **נועם דניאל ועקנין** שליט"א
ובו סיכום הלכות המועדים ראש השנה, כיפור,
סוכה, חנוכה ופורים.
ואת הכל עשה יפה בעתו ועטו עט סופר מהיר.
ויהי רצון שיזכה המחבר להמשיך להגדיל תורה
בכתב ובעל פה ולזכות את הרבים
מתוך בריאות איתנה ונהורא מעלא.

בברכת
נמר חתימה טובה
ראובן אלבו

רח' עזרא 1, ירושלים 91054 טל' 02-5000455, פקס 02-5000502
1 Ezra Street, Jerusalem 91054, Israel Tel 02-5000455 Fax 02-5000502

הצטרפות הגרי"ץ שליט"א להסכמת הגרחי"ל שליט"א

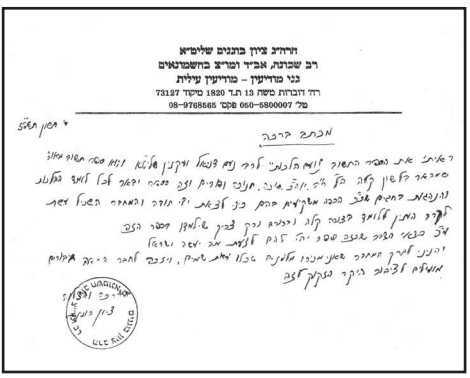

עמרם פריד

בני ברק

בס"ד מר חשוון תשפ"ז

ראיתי את החיבור **"נעם הלכות"** שחיברו הרה"ג **נועם דניאל ועקנין שליט"א** והוא חיבור על הלכות המועדים ובו סיכום שיטות הראשונים ותמצות פסקי המשנ"ב והפוסקים הספרדים שנכתבו **ברוב תבונה בטוב טעם ודעת ובבהירות גדולה.**

ובענין מה שכתב לגבי איסור מלאכה לנשים בחצי שעה שאחר הדלקת נרות חנוכה **נראה שהוא חצי שעה אחרי צאת הכוכבים** אף למדליקים בשקיעה **משום שכיון שהאיסור לעשות מלאכה הוא כדי שלא יבוא להשתמש לאורם** והאיסור להשתמש לאורם הוא חצי שעה אחרי צאת הכוכבים כמבואר בבה"ל סי' תרעב'.

[וכן הזמן שבו הנרות צריכים לדלוק הוא חצי שעה אחרי צאת הכוכבים כמבואר במשנה ברורה סי' תרע"ב סק"א אף למדליקים בשקיעה כדי לחוש לדעות שזמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים ולכאו' אף האיסור להשתמש לאורם עד החצי שעה שאחרי צאת הכוכבים וכנ"ל הוא מטעם זה].

וא"כ לפי טעם זה האיסור מלאכה הוא חצי שעה אחרי צאת הכוכבים, והוא כמו שנתבאר שחוששים לשיטות שזמן ההדלקה הוא בצאת הכוכבים, וא"כ בשעת הצורך יש לסמוך על עיקר הדין שאם מדליק בשקיעה מספיק חצי שעה מהשקיעה.

ובענין מה שכתב מדברי הרמ"א (סי' תר"ע) "ונוהגין לומר זמירות ושבחות בסעודות שמרבים בהם ואז הוי סעודת מצוה" ומקור דבריו הוא במרדכי פרק מקום שנהגו סימן תתקי"ט.

ולכאורה נראה שדי שאומרים קצת שירות ותשבחות בסעודה בין באמצעה ובין בתחילתה ומבואר בחות יאיר סי' ע' שהכונה לשירות ותשבחות שהם פיוטים שאינם חובה שדרכם היה לשורר אותם על הסעודה ועוד כתב שם שמעוז צור אינו מועיל כיון שהוא מנהג קבוע ואין ענינו לעשות מהסעודה מצוה דדרכו להאמר לפני הסעודה על הרוב ומה ענינו לסעודה.

ונראה שלאו דוקא שירות ותשבחות אלא אף אם אומרים דברי תורה נחשב סעודת מצוה כמבואר ביש"ש ב"ק פ"ז סי' ל"ז.

אמנם בדברי תורה צריך שיהיה דרשה שכל הציבור ישמע ולא די שכמה אנשים ידברו ביניהם בדברי תורה ולכן נקט הרמ"א דברי שירות ותשבחות שכולם שרים.

[ובשו"ת מהר"י ברונא סי' קל"ז "עוד הגידו לי שמהר"ר אברהם הכהן לא רצה להניח הבחורים לנגן הזמר 'אכלו משמנים' על השלחן לפי שמשמע כאלו נתקן על פי תלמידי חכמים וזה אינו כלל, שהרי כתב מהר"מ שסעודת חנוכה אינה סעודת מצוה והזמר מתחיל אכלו משמנים כו' עד תמכור לצורך חנוכה משמע דסעודת מצוה היא"].

ושוב אחזור בשבח החיבור הגדול והעצום הזה שנכתב מתוך עמל רב ושקידה ויגיעה גדולה, יה"ר שיזכה המחבר להוציא עוד חיבורים נפלאים ומיוחדים כאלו שיאירו לכלל ישראל.

רחוב דניאל 28 בני ברק 5144916 • טל: 0733-260-800 • פקס: 03-5053609

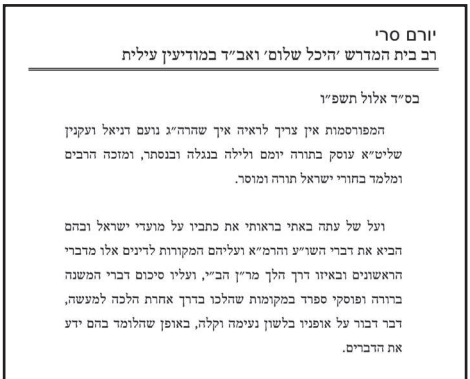

יורם סרי
רב בית המדרש 'היכל שלום' ואב"ד במודיעין עילית

בס"ד אלול תשפ"ו

המפורסמות אין צריך לראיה איך שהרה"ג נועם דניאל ועקנין שליט"א עוסק בתורה יומם ולילה בנגלה ובנסתר, ומזכה הרבים ומלמד בחורי ישראל תורה ומוסר.

ועל של עתה באתי בראותי את כתביו על מועדי ישראל ובהם הביא את דברי השו"ע והרמ"א ועליהם המקורות לדינים אלו מדברי הראשונים ובאיזו דרך הלך מר"ן הב"י, ועליו סיכום דברי המשנה ברורה ופוסקי ספרד במקומות שהלכו בדרך אחרת הלכה למעשה, דבר דבור על אופניו בלשון נעימה וקלה, באופן שהלומד בהם ידע את הדברים.

לא נותר אלא לברכה שיזכה הרה"ג נועם דניאל ועקנין שליט"א לזכות את הרבים בכתב ובע"פ ויפוצו מעינותיו חוצה, וימשיך באהלה של תורה מתוך נחת והרחבת הדעת לאוי"ט.

הכו"ח לכבוד עמלי תורה

יורם סרי

רח' שדי חמד 22/9 קרית ספר - מודיעין עילית. 08-9740617. 052-7689770

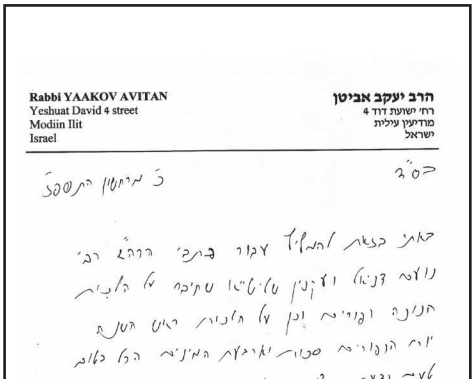

Rabbi YAAKOV AVITAN
Yeshuat David 4 street
Modiin Ilit
Israel

הרב יעקב אביטן
רח' ישועת דוד 4
מודיעין עילית
ישראל

יעקב אביטן

רב קהילת "חסד לאברהם" שכונות חפציבה-גרין פארק, דיין ומו"צ ב"לשכת הרב" ק"ק מודיעין עילית.

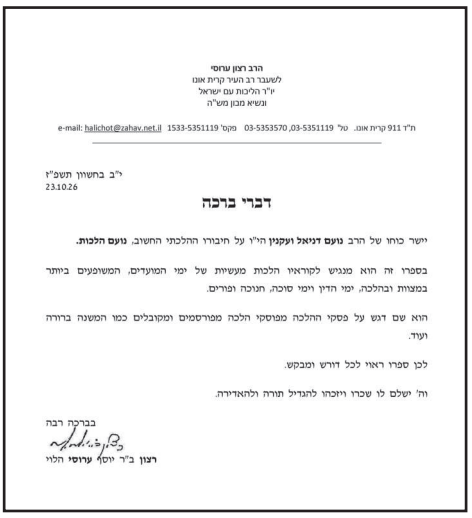

הרב רצון עוחסי
לשעבר רב העיר קרית אונו
יו"ר הלכות עם ישראל
ונשיא מבון מש"ה

ת"ד 911 קרית אונו. טל' 03-5351119, 03-5353570 מקס' 1533-5351119 e-mail: halichot@zahav.net.il

י"ב בחשוון תשפ"ז
23.10.26

דברי ברכה

יישר כוחו של הרב **נועם דניאל ועקנין** הי"ו על חיבורו ההלכתי החשוב, **נועם הלכות.**

בספרו זה הוא מנגיש לקוראיו הלכות מעשיות של ימי המועדים, המשופעים ביותר במצוות ובהלכה, ימי הדין וימי סוכה, חנוכה ופורים.

הוא שם דגש על פסקי ההלכה מפוסקי הלכה מפורסמים ומקובלים כמו המשנה ברורה ועוד.

לכן ספרו ראוי לכל דורש ומבקש.

וה' ישלם לו שכרו ויזכהו להגדיל תורה ולהאדירה.

בברכה רבה
רצון ב"ר יוסף **עוחסי** הלוי

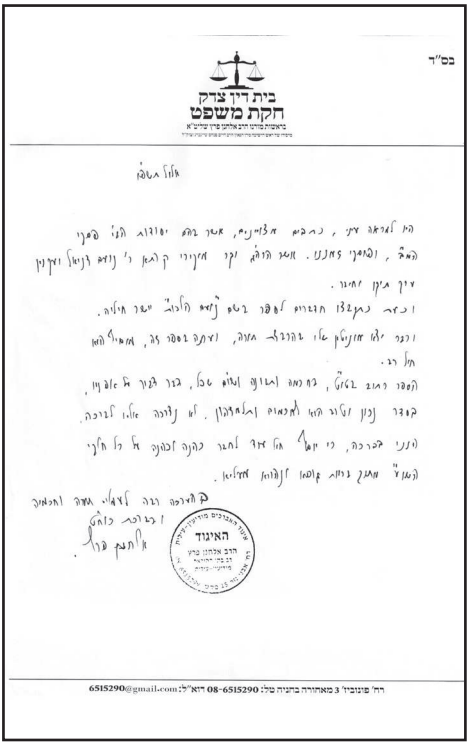

בס"ד

בית דין צדק
חקת משפט
מראשות מורנו הרב אלחנן פרץ שליט"א

אלול תשפ"ה

[illegible]

האיגוד
הרב אלחנן פרץ
רח' פונוביז' 3 מאחורה בהניה טל: 08-6515290 דוא"ל: 6515290@gmail.com

בולל
מאור התורה
מודעין עילית

ערש ר' מאיר אבוחצירא זצוק"ל
בבטיאות מרן רבי שבדיה יוסף יצוק"ל

ברכה והמלצה

הריני להמליץ בחום רב על סיכום הנפלא בעומק, על הלכות ראש השנה יום כיפור סוכה וארבעת המינים חנוכה ופורים, מדברי הגמרא ראשונים ואחרוני חכמי הספרדים והאשכנזים עד הלכה למעשה פרי ידיו של הרב נועם דניאל ועקנין שליט"א, אשר לומד בכולל בשקידה והתמדה.

והכל בטוב טעם ודעת כדרכה של תורה, וכתב בלשון קלה ובהירה למען יעבור הקורא ויהיה בקי בהלכות לקראת מבחני הרבנות

וגם מי שאינו נבחן או שכבר נבחן יהיה הדברים שגורים בפיו ובדעתו לדעת הדרך אשר ילכו בה

בברכת התורה אברהם כהן ראש כולל ומו"ץ
כאן מודעין עילית פ"ל 0504103728

גילוי דעת מאת הבן איש חי

הנני מגלה דעתי ורצוני בכל לבי ובכל נפשי, שכל כונתי בחיבור הזה, וגם בכל חיבורים אשר יזכני ה' יתברך לחבר, בתורה שבכתב ותורה שבעל פה, הכל הוא לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו, ליחדא שם הוי"ה ברוך הוא י"ה בו"ה, ביחודא שלים, בשם כל ישראל, וכל מחשבה והרהור ודבור שהם אינם כרצונו יתברך, הנה הם בטלים ומבוטלים, באופן שכל רצוני בחיבור זה, ושאר חבורים שאעשה בחדושי תורה בסייעתא דשמיא, וגם בכל מצוה שאעשה, הוא כדי ליחד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ולעשות נחת רוח לפניו יתברך דוקא, בלי שום פניה זרה, והשם יתברך ברחמיו יעזרני ללמוד וללמד תורה לשמה, אמן כן יהי רצון:

תוכן העניינים

סימן תרע – דברים האסורים והמותרים בחנוכה 7

סימן תרעא – סדר הדלקת נר חנוכה ומקום הנחתו 10

סימן תרעב – זמן הדלקת נר חנוכה 20

סימן תרעג – שמנים ופתילות הכשרות לחנוכה 23

סימן תרעד – שמותר להדליק מנר לנר 28

סימן תרעה – שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה 31

סימן תרעו – סדר הברכות וההדלקה 33

סימן תרעז – דין אכסנאי בחנוכה 37

סימן תרעח – נר של שבת קודם לנר של חנוכה 42

סימן תרעט – בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחילה 43

סימן תרפ – שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת 44

סימן תרפא – אין מבדילין בנר חנוכה במוצאי שבת 45

סימן תרפב – דין על הנסים בחנוכה 46

סימן תרפג – סדר הלל בחנוכה 48

סימן תרפד – סדר קריאת התורה בחנוכה 49

הגמרא במסכת שבת – סוגיות חנוכה 53

הלכות חנוכה

סימן תרע דברים האסורים והמותרים בחנוכה. ובו ג' סעיפים:

סעיף א

ב-כ"ה בכסלו (מתחילין) **שמונת ימי חנוכה, ואסורים בהספד ותענית, אבל מותרין בעשית מלאכה. ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקים, ויש מי שאומר שאין להקל להן.**

מקור ההלכה:

גמ' שבת כא: מאי חנוכה? **פרש"י** על ליזה נס קבועה. דתנו רבנן בכה' בכסלו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא לתענות בהן שנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כה"ג **פרש"י** כהלנע וחתום בטבעתו והכילו שלא נגעו בו. ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה **פרש"י** לא שמסורין במלחמה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הניסים בהודאה.

הקשה **הב"י** שאפילו אם חתום בחותם של כה"ג נכון שלא נטמא מבחוץ שכלי חרס לא נטמא מגבו אלא מתוכו, מ"מ נחוש שמא הסיטו אותו? תירצו **התוס'** שאם כבר גזרו על הגוים להיות כזבים, מדובר שהיה מונח בקרקע ולא הסיטו אותו כלל וכ"מ **מפרש"י, והר"ן** תירץ שאם הסיטוהו היו שוברים אותו לחפש זהב או מרגליות כי חתום בחותם כה"ג ואפשר שזה כוונת רש"י שהכירו שלא נגעו בו.

הטעם שהוצרכו להדליק מאותו הפך ח' ימים, שכל ישראל היו בחזקת טמאי מתים, וצריך שיעבור שבעת ימים מיום טומאתם ויום נוסף להכנת השמן, **הר"ן** כתב שהיה שמן טהור במרחק ארבעה ימים, והוצרכו לשמונה ימים ללכת ולחזור.

הטעם שקבעו שמנה ימים למרות שהיה בפך כדי יום אחד וא"כ הנס היה רק ז' ימים. י"ל **א'** חילקו את השמן שבפך לשמנה חלקים ובכל לילה היו נותנים חלק א' והיה דולק עד הבוקר. **ב'** לאחר שנתנו השמן בנרות כשיעור נשאר הפך מלא כבתחילה. **ג'** בלילה הראשון נתנו את כל השמן בנרות ודלקו כל הלילה ובבוקר מצאו שהנרות מלאים שמן וכן בכל לילה.

כתב **הטור** שנוהגות הנשים לא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקים ואין להקל להן, כתב **הב"י** הטעם כדי שיהיה להן הכר שאסור להשתמש לאורן.

כתב **הב"י** שיש מקומות שנוהגים איסור בכל היום ואין להקל להן משום דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור אי אתה ראשי להתירם בפניהם. **והטור** סובר שאף בדבר שאין בו צד איסור שגזרו זה אטו זה נשנתה **הברייתא** (בפסחים נ:) ולכן בחנוכה אף שאין שום זמן שאסור במלאכה לא ביום ולא בלילה אם נהגו איסור אין להקל להם. ואינו מוכרח שיש לומר שכיון שאין בו צד איסור לית לן בה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

מתחילין שמונת ימי חנוכה: והוא מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה. נוהגים העניים בחנוכה לסבב על הפתחים (א). **ואסורים בהספד ובתענית:** כתב המשנ"ב בס' תרפו ס' א שלפניו ולאחריו מותר בהספד ותענית, **הב"ח והפר"ח** כתבו שאסור להתענות לפני חנוכה. ויש שנוהגים להתענות לפני חנוכה תשלומים לערב ר"ח ואין לשנות מנהגם, אבל לכתחילה לא ינהג כן, ואסור לגזור בו תענית ציבור. וביום ראשון שלאחר חנוכה יחיד מותר להתענות אבל תענית ציבור אסור לגזור בו (ב). **הנשים:** דוקא הנשים שנעשה הנס על ידיהן, ויש מקומות שגם אנשים מחמירים בזה (ג). **שאין להקל להן:** כתבו **השלטי גיבורים והחכם צבי** מקומות שנהגו באיסור מלאכה כל היום יש למחות בידן, כי הבטלה עברה היא ומביאה לידי שיעמום (כתב **הבא"ח** פ' וישב אותו כז שטוב להזהר לא לעשות הנשים מלאכה ביום הראשון והאחרון של חנוכה, אא"כ פרנסתן ע"י מלאכה שאז אין להחמיר בזה. כתב **בכה"ח** אות ט שדוקא נשים אבל לאנשים אין שייכות למנהג זה) (ה).

סעיף ב

ריבוי הסעודות שמרבים בהם הם סעודות הרשות, שלא קבעום למשתה ושמחה. הגה ויש לומרים שיש קצת מצוה בריבוי הסעודות, מפני שבאותן הימים היה חנוכת המזבח (מהר"א מפראג"ג). ונוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות שמרבים בהם, ואז הוי סעודת מצוה (מנהגים). יש לומרים שיש להכול גבינה בחנוכה, לפי שהנס נעשה בחלב שהחכילה יהודית את המויב (כל בו ור"ן).

מקור ההלכה:

מדברי **הר"מ** מרוטנבורק וכ"כ **המרדכי** בשמו.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

שלא קבעו למשתה ושמחה: הטעם כתב **הלבוש** בפורים היתה הגזירה להרוג הגופות ולכן תיקנו משתה ושמחה, בחנוכה גזרו להמיר דתם לכן תקנו להלל ולהודות (ו). **זמירות:** ה"ה בנישואי בת ת"ח לעם הארץ, אם אומרים שירות הוי סעודת מצוה [**מ"א** בשם **המרדכי**] (ח). **ואז הוי סעודת מצוה:** בצרוף זה. וכ"פ **רש"ל וב"ח**. וכתב **הרש"ל** שכל העושה כדי ליתן שבח למקום או לפרסם הנס או המצוה, הכל סעודת מצוה (ט).

סעיף ג

אין מספידין בהם אלא לחכם בפניו. הגה ואין מתענין יום שמת בו אב ואם. ותענית חלום בחנוכה, עיין לעיל סימן תקסח סעיף ה. ולענין לילוך הלין, עיין לעיל בהלכות לאן חלק סימן תכ בהגה, ועיין לקמן סימן תרפג.

מקור ההלכה:

כ"כ **הטור.** כתב **הב"י** שלדברי הכל מברין את האבל בחנוכה.

כתב **בד"מ** בשם המרדכי שיום שמועה כבפניו דמי.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

ואין מתענין: אם עבר והתענה ביום שמת, אביו ואמו, או תענית חלום צריך למיתב תענית לתעניתו לאחר חנוכה. כתב **בדרך החיים** שאם התענה בכז' כסליו יכול להתענות תענית לתעניתו ביום כח' כסליו שהוא תענית צדיקים, ואם התענה בכח' א"צ למיתב תענית לתעניתו (יא). **עיין לעיל בהלכות ר"ח:** שכתב שם שאין אומרים

צו"צ ביום שאין אומרים בו תחנון. אבל לפניהם ואחריהם אין להחמיר לענין צו"צ. והמחמיר לא להספיד לפניהם יחמיר גם בצו"צ, עכ"פ לאחריהם אין להחמיר וכ"כ **הפמ"ג** . אבלות לכ"ע נוהגת בחנוכה. אונן פטור מנר חנוכה, וכתב **בא"ר** שאשתו תדליק, לענין עניית אמן יש דעות בפוסקים. אם אין אשתו בבית ידליק בלי ברכה [**פמ"ג**]. חרש שאינו שומע ומדבר, חייב בנר חנוכה (יב).

סימן תרעא סדר הדלקת נר חנוכה ומקום הנחתו. ובו ח' סעיפים:

סעיף א

צריך ליזהר מאד בהדלקת נר חנוכה. ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה, שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק.

מקור ההלכה:

כ"כ **הרמב"ם** וטעמו כתב **ה"מ מהמשנה** (בפסחים צט:) שאפילו עני שבישראל לא יפחתו לו מארבע כוסות של יין והטעם משום פרסום הנס (הובא **במשנ"ב** ס"ק ב).

גמ' שבת כג: אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים **פרש"י** לכתיב "כי נר מצוה ותורה אור" (משלי ו) **על יד נר מצוה לעסק בתורה.**

כתב **המשנ"ב** (ג) שואל על הפתחים או מוכר כסותו או משכיר עצמו, אבל אינו מחויב בכל זה רק בשביל נר אחד בכל לילה. (כתב **הבה"ל** (ד"ה ואפילו עני) נראה שהגבאים מחויבים לתת לו נרות להדליק, ואם לא יעשה ככתוב בש"ע וה"ה בד' כוסות, וא"צ ליתן לו אלא נר אחד בכל לילה [**חמד משה**]).

סעיף ב

כמה נרות מדליק? בלילה הראשון מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך אחד בכל לילה, עד שבליל אחרון יהיו שמונה. ואפילו אם רבים בני הבית לא ידליקו יותר. הגה ויש לומרים לכל אחד מבני הבית ידליק (רמב"ם), וכן המנהג פשוט. ויזהרו ליתן כל אחד ואחד נרותיו במקום מיוחד כדי שיהא הכל כמה נרות מדליקין (מהר"א מפרא"ג).

מקור ההלכה:

גמ' שבת כא: ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו **פרש"י** נר אחד בכל לילה ואיש וכל בני ביתו סגי להו בנר אחד. והמהדרין נר לכל אחד ואחד **פרש"י** עושין נר אחד לכל לילה

לכל לחד ולחד מבני הבית. והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמונה מכאן ואילך פוחת והולך, וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך. אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין **פרש"י העתידים לבוא.** וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין **פרש"י שיצאו כבר וזה שהוא עומד בו נמנה עם היוצאים.** וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג **פרש"י מתמעטים והולכים בקרבנות לפרקים פנחס.** וטעמא דבית הלל דמעלין בקודש ואין מורידין.

מדברי **הרמב"ם** נראה שהמהדרין מן המהדרין עושים גם את ההידור הראשון נר נוסף לכל אחד מבני הבית שאם הם עשרה ביום השני ידליק עשרים וכן על זה הדרך, אבל **התוס'** סוברים שב"ש וב"ה דיברו על נר איש וביתו שבזה יש הידור כנגד הימים היוצאים או הנכנסים, אבל אם יעשה לפי בני הבית אין היכר שיחשבו שיש בני בית כפי מספר הנרות. ונראה שהעולם עושים כפי דברי התוס'.

הש"ע פסק כדברי **התוס' והטור. והרמ"א** פסק כדברי **הרמב"ם** (בפירוש הסוגיא, שכתב הרמב"ם שמנהג בני ספרד שיהיו כל בני הבית מדליקין נר אחד בלילה הראשון ומוסיפים נר בכל לילה ואפילו אם בני הבית רבים. **באר הגולה**).

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

מכאן ואילך וכו': אם אין ידו משגת רק לנר אחד בכל לילה לו ולביתו, יצא מדינא, והש"ע כתב למי שידו משגת להיות מהדרין מן המהדרין (ד). **אחד בכל לילה:** אם יש לו רק תשעה נרות, ידליק בליל שני שני נרות. ואם יש לו עשרה נרות, בליל שני ידליק שנים, ובליל שלישי ידליק רק אחד [**ח"א**] (ה). **עד שבליל אחרון וכו':** מי שאין לו מספיק שמן יתן באחד שמן כשיעור והמותר יחלק לכולם. אם יש לו שמן בצמצום לכל שמונת הימים ולחברו אין כלום, מוטב שידליק בכל לילה אחד ויתן גם לחברו. ודוקא אם חבירו הוא לא מבני ביתו או שלא סמוך על שלחנו, אבל אם הוא מבני ביתו מוטב שיהדר (ו). **יהיו שמונה:** אם השמן ביוקר מוטב להדליק בנרות שעוה ולהיות מוסיף והולך, מלהדליק שמן זית נר אחד בכל לילה (כתב **הכה"ח** ס' תרעג אות יד אם יש לו שאר שמנים ידליק החיוב בשמן זית והשאר בשאר השמנים) (ז). **לא ידליקו יותר:** בין בלילה הראשון בין בשאר לילות שהסמוכים על שלחנו בקביעות הם בכלל בני ביתו (ח). **וי"א דכל אחד וכו':** לבד מאשתו שהיא כגופו (י). **ידליק:** ואם אין ידם משגת כ"כ ידליקו נר אחד בכל לילה (כתב **הבה"ל** (ד"ה כדי) לדעת **המ"א** יזהרו אפילו בלילה הראשון ליתן כ"א נרותיו במקום מיוחד) (י).

סעיף ג

נר שיש לו שתי פיות, עולה לו בשביל שנים.

מקור ההלכה:

גמ' שבת כג: אמר רבי יצחק בר רדיפה אמר רב הונא נר שיש לה שני פיות עולה לב' בני אדם **פרש"י** עולה לשני בני אדם למהדרין העושים נר לכל אחד ואחד.

כתב **הב"י הטור** לא כתב שעולה לשני בני אדם אלא בשביל שתי נרות, כיון שאין אנו עושים נר לכל אחד ואחד, ולכן כתב מליל ראשון ואילך.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

שני פיות: קמ"ל שאע"פ שמבפנים הפתילות אינן מובדלות זו מזו, כיון שבמקום הנחתן בפה ניכר שהם שתים (יא). **עולה לו בשביל שנים:** משמע שאפילו למהדרין שעושים נר לכ"א יועיל. כתב **המ"א** לפי מש"כ הרמ"א שצריך כל אחד להדליק נרותיו במקום מיוחד, לא ידליקו שני אנשים בנר אחד, ואפילו בלילה הראשון יש להזהר בזה, אבל במנורה שיש לה שמונה קנים מותר להדליק, זה בקצה זה וזה בקצה זה [**ח"א**], וכן נוהגים העולם (יב).

סעיף ד

מילא קערה שמן והקיפה פתילות, אם כפה עליה כלי, כל פתילה עולה בשביל נר אחד. לא כפה עליה כלי, אפילו לנר אחד אינו עולה, לפי שהוא כמדורה. הגה ולכן יש ליזהר להעמיל הנרות בשורה שוה ולא בעיגול, להוי כמדורה (הגה"מ בשם סמ"ק). ומותר להדליק בפמוטות שקורין לממפ"ח, מאחר שכל נר מובדל הרבה מחבירו (תרה"ד). ויזהרו שעושים נרות אפילו שעוה, שאין לדבקן ביחד ולהדליקן, להוי כמדורה (מהר"י), אפילו בנרות של שבת ויו"ט יזהרו שלא לעשות כן (אור זרוע).

מקור ההלכה:

גמ' שבת כג: אמר רב מילא קערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם, לא כפה עליה כלי עשאה כמין כמדורה **פרש"י** שהאש מתחברת למצעותה ואינו דומה לנר. ואפילו לאחד נמי אינה עולה.

כתב **הרא"ש** אם הרחיקם זה מזה עד כאצבע שאינו נעשה כמדורה יצא. וכ"כ **הר"ן** בשם **בעה"ט** וכ"כ **שבולי הלקט** בשם בעל הדברות (כתב בשם הגדולים שבעל הדברות

הוא בעה"ט. הגהות והערות). וכתב **הטור** שאפילו אם הרחיקם אין להתיר בלא כפיית כלי כי אין לדבר שיעור שאם הפתילות עבות אפילו ביותר מאצבע מתחברות, ואם הם דקות די אפילו בפחות מאצבע, לכן צריך כפיית כלי שהוא דבר פסוק. וכתב **הב"י** שדברי טעם הם, אולם שיעור הרחקת אצבע מדובר בפתילות בינוניות וע"פ זה יש להרחיק בגסות ולמעט בדקות.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

אם כפה וכו': דוקא שכפה ואח"כ הדליק, אבל אם הדליק ואח"כ כפה, צריך לכבות ולכסות בכלי ולחזור ולהדליק (יג). **בשורה שוה:** אחד נכנס ואחד יוצא ג"כ לא כדאי לעשות, שלא יבוא לעשות בעיגול (טו). **דהוי כמדורה:** אם יש הפסק מחיצה בין נר לנר ורוחב אצבע בניהם, מותר אפילו אם לא כפה כלי, וכן נוהגים [**ח"א**] (טז). **בפמוטות:** העשוים קנים בעיגול, והקנים חלולים, ומחיצת כל קנה מפסיקה בין נר לנר (יז). **מאחר שכל נר מובדל הרבה וכו':** משמע שצריך שתים, מובדלים זה מזה וגם מחיצה שיש לכל קנה. **ובא"ר** משמע שדי ברוחב אצבע, וה"ה שמדבקים נרות שעוה בכותל, שיהיו רחוקים רוחב אצבע (יח). **שאין לדבקן ביחד ולהדליקן:** אפילו שנים ביחד אסור להדביק, וכ"ש יותר שנראה כמדורה (כתב **הבה"ל** (ד"ה מילא) ה"ה שהקיף נרות בעיגול (כתבו בהגות **איש מצליח** שמדובר על נרות שעוה, והרמ"א שכתב שרק יש להזהר מדובר בנרות שמן). (ד"ה אפילו) בשבת ויו"ט יש מצוה לעשות כרוכין. וכאן מדובר במה שהוזכר באו"ז שמדבקים אותם אחר הדלקתם שע"י זה מתחממות ונופלות) (ט).

סעיף ה

נר חנוכה מניחו על הפתח הצמוד לרשות הרבים מבחוץ: אם הבית פתוח לרשות הרבים, מניחו על פתחו, ואם יש חצר לפני הבית, מניחו על פתח החצר. ואם היה דר בעליה, שאין לו פתח פתוח לרשות הרבים, מניחו בחלון הסמוך לרשות הרבים. ובשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה, מניחו על שלחנו ודיו. וצריך נר אחר להשתמש לאורו. ואם יש מדורה, אין צריך נר אחר. ואם הוא אדם חשוב שאין דרכו להשתמש לאור המדורה, צריך נר אחר.

מקור ההלכה:

גמ' שבת כא: ת"ר נר חנוכה מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ **פרש"י** משוס פרסומי ניסא (הובא **במשנ"ב** ס"ק כא) ולא ברה"ר אלא בחצרו, שבתיהן היו פתוחים לחצר. אם היה דר בעלייה **פרש"י** שאין לו מקום בחצרו להניחה שם. מניחה בחלון הסמוכה

לרה"ר ובשעת הסכנה **פרמ"י** סהיה להם לפרסיים חוק ניוס מילס שלמ יבעילו נר מלמ נבית ע"ז שלהס. מניחה על שלחנו ודיו. אמר רבא צריך נר אחרת להשתמש לאורה **פרמ"י** לעשות היכך לדבר. ואי איכא מדורה לא צריך **פרמ"י** יס היכך שהנר של מלוה היא (הובא **במשנ"ב** ס"ק כה). ואי אדם חשוב הוא **פרמ"י** שמינו רגיל להשתמש לאור המלוה. אע"ג דאיכא מדורה צריך אחרת **פרמ"י** דמי לא לא הוי היכר.

כתבו **התוס'** שמדובר שאין חצר אלא הבית עומד סמוך לרה"ר, אבל אם יש חצר לפני הבית מצוה להניח על פתח החצר שבגמ' לקמן כג. חצר שיש לה שני פתחים צריכה ב' נרות, וגם נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם משמע לשתי בתים, ואם היו מניחים על פתחי בתיהם היה לזה מימין ולזה משמאל, אבל אם מניחן על פתח החצר שפיר.

הטור כתב כדברי **התוס'** ולכן הוצרך לפרש שאם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוך לרשות הרבים, מדובר שאין לו פתח לרה"ר שאם היה פתח העליה פתוח לרה"ר מניחה על הפתח, ואם היה פתוח לחצר מניחה על פתח החצר שפתוח לרה"ר, וכאן מדובר שהעליה פתוחה לבית, לכן אם יניח על פתח הבית או על פתח החצר לא ניכר שהוא של עליה.

הש"ע פסק כדברי **התוס'**.

(כתב **הבה"ל** (ד"ה וצריך נר אחר להשתמש לאורו) פרש"י משום היכר. ור"ל שאפילו אם לא ירצה כלל להשתמש לאורו. נראה שדוקא שמניחו על שלחנו, אבל שמניחו סמוך לפתח א"צ נר אחר אע"פ שהוא עומד שם. אכן מנהג העולם שבכל נר חנוכה המודלק בבית צריך נר אחר אפילו שלא צריך לתשמיש, שלא יאמרו שהדליק לצרכו. כתב **המ"א** שמי שאין לו אלא נר אחד ואין לו נר נוסף להשתמש לאורו מ"מ ידליק בברכה ויזהר לכתחילה שלא להשתמש לפניו).

סעיף ו

מניחו למעלה משלשה טפחים. ומצוה להניחו למטה מעשרה טפחים, ואם הניחו למעלה מעשרה טפחים יצא. אבל אם מניחו למעלה מעשרים אמה לא יצא. הגה ולפילו לקחו כך ללוק והניחו למטה מעקריס לא ילא, להלקה עוקה מלוה (ב"י בשם תוס').

מקור ההלכה:

משנה ב"ק סב: (הובא בגמ' שבת כא:) גץ שיצא מתחת הפטיש והזיק חייב גמל שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים ונכנס פשתנו לתוך החנות ודלקו בנר של חנוני

והדליק את הבירה בעל הגמל חייב הניח חנוני נרו מבחוץ החנוני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור **גמ'** אמר רבינא משמיה דרבא ש"מ מדרבי יהודה נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי סלקה דעתך למעלה מעשרה אמאי אמר ר' יהודה נר חנוכה פטור לימא ליה הוה ליה לאנוחה למעלה מגמל ורכבו אלא לאו ש"מ מצוה להניחה בתוך עשרה. אמרי לא לעולם אימא לך אפילו למעלה מעשרה מאי אמרת אבעי לך לאנוחה למעלה מגמל ורוכבו כיון דבמצוה קא עסיק כולי האי לא אטרחוה **רבנן** (בגמ' שבת לא גרסו מאלא עד ורוכבו, וגורסים ודילמא אי מטרח ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה). **אמר רב כהנה** (הב"י גרס רב הונא) דרש רב נתן בר מיניומי משמיה דרבי תנחום נר חנוכה שהניחה למעלה מעשרים אמה פסולה כסוכה וכמבוי **פרש"י** לא חזו להו מנשי ולא מפרסם ניסא ומנן לפרסומי ניסא דעינן.

כתב **הר"ן** בשם **הר"ח** שהלכה כרבינא שלא עוזבים את מה שפשוט לרבא מדיחוי בעלמא של הגמ' ודילמא וכ"פ **ר' יונה והרשב"א** ע"כ, וכ"כ **הרא"ש** ועוד שיש בזה יותר פרסום הנס כי דבר שעשוי להאיר אין הדרך להניחו למטה (הובא **במשנ"ב** ס"ק כז) ע"כ. וכ"פ **הסמ"ג וסמ"ק**.

הרי"ף והרמב"ם השמיטו את דברי רבינא משמע שהם סוברים שגמ' דחתה את הדין. מ"מ למעשה נראה שצריך להניח בתוך עשרה שלראשונים המוזכרים יש בזה מצוה, ולרי"ף ולרמב"ם אין חילוק בין תוך עשרה ללמעלה מעשרה לכן לצאת אליבא דכ"ע עדיף. אע"פ **שהמרדכי** כתב שעכשיו שרגילים להניחה בפנים אין בזה קפידא כיון שאין פרסום. אולם **הטור** סתם ולא חילק בין מניח בפנים למניח בחוץ וכן נהגו לעשות המדקדקים (להניח למטה מעשרה).

כתבו **התוס'** שאם הניחה למעלה מעשרים אמה ומיעטה והניחה כשהיא דולקת לא עשה כלום, כיון שהדלקה עושה מצוה, אלא יכבנה וימעיטנה ויחזור וידליק.

כתב **הראבי"ה** שדוקא אם מדליק בחוץ (למעלה מעשרים לא יצא) אבל אם מניחה בבית אפילו למעלה מעשרים כשרה כמו גבי סוכה אם הדפנות מגיעות לסכך אפילו למעלה מעשרים אמה שלטה בה עינא. **הטור** דחה סברא זו כיון ששם צריך שתשלוט עינו בגג, ואם המחיצות מגיעות לגג שולטת העין, אבל כאן שצריך שתשלוט העין בנרות אין זה מועיל. **המהר"י אבוהב** הצדיק את הראבי"ה שכשיש אויר הוא מזיק לעינים וא"א להביט למעלה, אבל אם המחיצות מגיעות למעלה שלטה בה עינה. כתב **מהר"א מפראג** הובא **בד"מ** (מש"כ ראבי"ה) דוקא למ"ד שסוכה גבוה למעלה מכ' פסולה משום דלא שלטה בה עינא, ולכן אם הדפנות מגיעות לסכך כשרה היא סברת רבה, אבל קי"ל כרבא שהפסול משום דירת קבע, ובענין דירת עראי בכל עניין פסולה.

הר"מ מרוטנבורק היה מדקדק להניחה למעלה משלשה טפחים ולמטה מעשרה. וכ"כ **המרדכי** וטעמו שכל למטה מג' טפחים כארעא סמיכתא דמי, וצריך להניח למטה מעשרה כרבינא ודלא כהדיחוי בדרך דילמא.

הש"ע פסק **כמהר"מ וכרבא** לענין למטה מעשרה **וכרב כהנא** עד לעשרים.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

למעלה מג' טפחים: מ"מ בדיעבד יצא [**פר"ח**] (כו). **למטה מעשרה טפחים:** כתב **הא"ר** מה שאין נזהרים בזה כי סומכים על המרדכי שבפנים אין קפידא. מ"מ המדקדקים נוהגים כהב"י (כתב **הכה"ח** אות מח שכן דעת **האריז"ל**. כתב **הבא"ח** פ' וישב אות ה שע"פ סוד טוב להניחה למעלה משבעה). אם דר בעלייה מניחו בחלון לצד רה"ר, אפילו אם החלון גבוה יותר מעשרה טפחים מקרקעית העלייה. ואם יש לו חלון למטה מעשרה מניחו שם. ובנרות בית הכנסת המנהג שהמנורה במקום גבוה (כז). **למעלה מעשרים אמה וכו':** בין מדליק בפנים או בחוץ (דלא כדעת **הראבי"ה**. וכתב **הפמ"ג** שאף בנרות שעוה ארוכים אם השלהבת למעלה מכ' אמה פסולה **שע"צ** אות לג) (כח). **לא יצא:** וצריך לחזור ולברך **פר"ח**. (**הפמ"ג** כתב שלא יחזור ויברך משום סב"ל, וכ"פ **בחזו"ע** עמ' לה) (כט). **והניח למטה מעשרים וכו':** אם הדליק למטה מעשרים והזיזו למקום אחר יוצא כיון ששני המקומות תוך עשרים (ל).

סעיף ז

מצוה להניחו בטפח הסמוך לפתח משמאל, כדי שתהא מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל. ואם אין מזוזה בפתח, מניחו מימין. ואם הניחו בדלת עצמה, יניחנו מחציה של כניסה לצד שמאל. הגה ומיהו בזמן הזה שכולנו מדליקין בפנים ואין הכר לבני רשות הרבים כלל, אין לחוש כל כך אם אין מדליקים בטפח הסמוך לפתח, ומכל מקום המנהג להדליק בטפח הסמוך לפתח כמו בימיהם, ואין לשנות, אלא אם כן רבים בני הבית, שעדיף יותר להדליק כל אחד במקום מיוחד מלערב הנרות ביחד ואין הכר כמה נרות מדליקין. ומכל מקום יזהרו שלא להדליק במקום שמדליקין הנרות כל השנה, כי אז לא יהיה הכר כלל, ואף כי אין הכר רק לבני הבית, מ"מ הכר קצת מיהא בעי. **ובבית הכנסת מניחו בכותל דרום,** (או בדרום המנורה, ומסדרן ממזרח למערב) (תרה"ד ב"י). **ומדליקין ומברכין** (בבית הכנסת) **משום פרסומי ניסא.** הגה ואין אדם יוצא בנרות של בית הכנסת, וצריך לחזור ולהדליק בביתו (ריב"ש). ונוהגין להדליק בבית הכנסת בין מנחה למעריב. ויש נוהגין להדליק בערב שבת קודם מנחה (כל בו ואבודרהם). ואם רוצים למהר להתפלל לאחר שברך השליח ציבור והדליק אחד מהן, יוכל השמש להדליק הנשארים והשליח ציבור יתפלל (מהרי"ל).

מקור ההלכה:

גמ' שבת כב. אמר רבה נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח **פרש"י** כחלל לו כרשות הרבים בטפח הסמוך לפתח שמא ירחיקנו להלן מן הפתח לאינו ניכר שבעל הבית הניחו שם (הובא **במשנ"ב** ס"ק לא). והיכא מנח ליה? וכו' והלכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין.

כתב **האבי עזרי** שאם אין מזוזה בפתח מניחה מימין, כ"כ **בהגהות מרדכי** בשם **רבנו יקיר.**

כתב **הסמ"ק** שאם מניחה בדלת עצמה יניחנה מחציו של כניסה לצד שמאל. ופרושו שכשיכנס לבית יחלוק הפתח לשנים ומחציה שלצד שמאל יחשב לצד שמאל. ובשם **מהר"י אבוהב** כתב שיחלק הפתח לשנים וישים בצד הפנימי ולצד שמאל. **והמרדכי** כתב ובפתח הסמוך לרה"ר ובדלת עצמה מניחה לצד שמאל של כניסה.

כתב **הסמ"ק** שבבית הכנסת מניחה בצד דרום זכר למנורה שהיתה בדרום.

כתב **הכל בו** הטעם שתיקנו להדליק בבית הכנסת מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו כמו שתיקנו קידוש בבית הכנסת משום האורחים שאוכלים וישנים שם. וטעם אחר כדי לפרסם את הנס, וכ"כ **הריב"ש** ועוד שאין אנו יכולים לקיים המצוה כתיקונה להדליק בפתח הבית מבחוץ מפני הגוים. ומברכים כמו שמברכים על הלל בראש חדש אע"פ שהוא מנהג (הובא **במשנ"ב** ס"ק מד), מ"מ לא יוצאים בה ידי חובה וצריך לחזור ולהדליק בביתו.

כתב **בתרה"ד** יש מקומות שמסדרים הנרות בין מזרח למערב ויש מסדרים בין צפון לדרום, וזה תלוי במחלוקת התנאים (במנחות צח:) ונראה שהלכה כרבי מחברו (שמניח בין מזרח למערב) אמנם **הרמב"ם והסמ"ג** כתבו שבין צפון לדרום היו מונחים ונהרא נהרא ופשטיה, אמנם במקום שאין מנהג צריך לנהוג כרבי ע"כ. כתב **הב"י** המנהג פשוט לקבעם בכותל דרום ובין מזרח למערב.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

לפתח: בין הניח על פתח הבית בין על פתח החצר (לב). **כדי שתהא וכו':** בדיעבד אם הניח נר חנוכה מימין יצא (לג). **ואם אין וכו' מימין:** שבכל דבר מצוה ימין עדיף, ויש בזה יותר פרסום הנס שהכל פונים לימין (לד). **מחציה של כניסה וכו':** משמע שיכול להניח בכל שטח אותו החצי. **והט"ז** כתב שצריך להניח בקצה השמאלי סמוך לכותל (לו). **ואין לשנות:** אם יש לו חלון סמוך לרה"ר נכון להניח שם לפרסם

הנס, אא"כ שכיח הזיקא (לז). **ובבית הכנסת:** או בבית המדרש (כתב **בחזו"ע** עמ' מז מסיבות הנערכות באולמות שמשמיעים בהם דברי תורה נוהגים להדליק ולברך ויש להם על מה שיסמכו) (לט). **בכותל דרום:** או על שולחן שעומד בצד דרום (כתב **הבה"ל** (ד"ה ובבית הכנסת) אפילו בזמן הגמ' שהיו מדליקים בחוץ על פתח הבית) (מ). **או בדרום המנורה:** טע"ס הוא וצ"ל כנרות המנורה (מא). **ומסדרן ממזרח וכו':** מי שנהגו כרבותינו הראשונים שמסדרים הנרות בין צפון לדרום אין למחות בהם שיש להם על מה לסמוך (מב). **למערב:** והמדליק עומד אחריו לדרום ופניו לצפון, ומתחיל מימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש, ומוסיף והולך מהשמאלי פונה לימין [**חת"ס**]. (**בכה"ח** אות סט מנהג הספרדים המדליק בבית הכנסת עומד כנגד המנורה ופניו לדרום ומדליק דרך ימין ממזרח למערב) (מג). **ומדליקין ומברכין:** אבל לא ידליק בבית הכנסת משום ברכת שהחינו, אבל בביתו יכול לברך שהחינו. אבל בשאר ימים שאין מברכים שהחינו יכול האבל להדליק בבית הכנסת, ולהתפלל מנחה וערבית, אבל בחול המועד שהוא כיו"ט מנע **הפמ"ג** מהאבל להתפלל מנחה וערבית (מד). **וצריך לחזור ולהדליק:** אפילו הש"ץ שברך בבית הכנסת צריך לחזור ולהדליק, מ"מ לא יחזור ויברך שהחינו, אא"כ מוציא את אשתו ובני ביתו (כתב **בחזו"ע** עמ' נד שאם הוא גר לבדו בביתו יברך רק להדליק נר חנוכה) (מה). **להדליק בבית הכנסת בין מנחה למעריב:** אפילו הנוהגים להדליק בכל יום בצה"כ, וגם לא נכון לעכב את הציבור לאחר ערבית, וצריך למהר לביתו להדליק (מו). **קודם מנחה:** כ"כ **רש"ל**, אבל **הד"מ** כתב שאף בע"ש בבית הכנסת מדליקים בין מנחה לערבית, אכן אם הציבור מתעכבים ויתקדש היום, יברך וידליק אפילו קודם מנחה, שיש פרסום הנס כשבאים אח"כ לבית הכנסת ורואים את הנרות (כתב **הבה"ל** (ד"ה ויש) לדעת **המור וקציעה** צריך שיהיו עשרה בעת הדלקת הנרות. ולענ"ד פרסום הנס של חנוכה אינו תלוי בזה שעצם ההדלקה היא פרסום הנס, ויתפרסם הנס ע"י שיבואו אח"כ הקהל לבית הכנסת ויראו הנרות דולקים, ולכן המדליק בברכה יש לו על מה לסמוך, ואם יכול בנקל להשיג מנין מה טוב. כתב **בחזו"ע** עמ' נב שאם אין עשרה לא יברך, אבל אם יודע שיגיעו לאחר מכן עוד אנשים וישלימו למנין רשאי הש"ץ להדליק בברכה, ואף נשים וילדים שהגיעו לחינוך מצטרפים לעשרה. **ובכה"ח** אות עח כתב שאין לסמוך על זה משום סב"ל אפילו כנגד הרוב) (מז). **ואם רוצים למהר וכו':** דוקא בכה"ג אבל בלאו הכי טוב שיגמור המצוה שהתחיל בה (מח). **יוכל השמש:** כי הברכה חלה על הנר האחד שהדליק שהוא העיקר. וה"ה בביתו אם הזדמן לו דבר נחוץ לאחר שהדליק הראשון יכול אחר להשלים את ההדלקה (מט).

סעיף ח

חצר שיש לה שני פתחים משתי רוחות, צריך להדליק בשניהם מפני החשד. ואם שני הפתחים ברוח אחת, (והם בבית אחד) (כל בו), **די לו באחד מהם.** הגה ואם מדליק בשני פתחים, אינו מברך רק באחד מהם, ובשני מדליק בלא ברכה (ר"ן). בזמן הזה שכולם מדליקין בפנים ממש ואין הכר לבני רשות הרבים כלל, אפילו יש לחצר או לבית הרבה פתחים להרבה רוחות אין מדליקים אלא פעם אחת בפנים. כן נראה לי, וכן המנהג פשוט.

מקור ההלכה:

גמ' שבת כג. אמר רב הונא חצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות. אמר רבא לא אמרן אלא משתי רוחות **פרש"י** אחד בצפון ואחד במזרח. אבל מרוח אחת לא צריך, מ"ט? אילימא משום חשדא, חשדא דמאן? אילימא חשדא דעלמא **פרש"י** בני עיר אחרת העוברים שם בשוק. אפילו ברוח אחת נמי **פרש"י** סבורין הן שהבית חלוק מתוכו. לבעי, אי חשדא דבני מתא **פרש"י** שיודעים שאין חילוק. אפילו משני רוחות נמי לא ליבעי? לעולם משום חשדא דבני מתא וזמנין דמחלפי בהאי ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק.

כתב **הר"ן** מסתבר שכיון שמדליק משום חשד לא מברך אלא על פתח אחד. ואינו דומה למי שעובר אחורי בית הכנסת בגמ' (שבת ח: וברכות סא.) בשעה שהציבור מתפללים שאסור כשאין לו פתח אחר, אבל אם יש פתח אחר אין איסור שאומרים שיכנס בפתח אחר, משום שאם אינו מתפלל הרי הוא פורק עול מלכות שמים מעליו, ואם יש פתח אחר לא יחשדוהו משא"כ לענין חנוכה. עוי"ל שהדלקת נר חנוכה כיון שיש בה הפסד ממון אם יש פתח נוסף יבואו לחשדו, אבל בתפילה אין הפסד ממון.

כתב **בעל התרומה** לדידן שמדליקים בפנים אפילו בשתי רוחות די לו באחת מהן שאין ההכר אלא לבני הבית, וכ"כ **בסמ"ק ובמרדכי.** כתב **הטור** שאין להקל אף לדידן שהעוברים רואים שלא הדליק ויש חשד.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

חצר שיש לה שני פתחים: וה"ה בית (נ). **מפני החשד:** אפילו כל הבתים שבחצר שייכים לאדם אחד, או שאין בחצר רק בית אחד, צריך להדליק בשני הפתחים (נא). **והם בבית אחד:** אבל אם הם בשני בתים או שבית אחד חלוק מתוכו, אע"פ שהם של אדם אחד צריך להדליק בשניהם, ויש מקלים בששניהם שייכים לאדם אחד (נג). **בפנים ממש:** בזמן הטור היו מדליקים בפתח הבית מבפנים והיה הכר לעוברים, משא"כ עכשיו שמדליקים בפנים ממש א"צ לעשות הכר כלל לבני רה"ר (נד).

סימן תרעב זמן הדלקת נר חנוכה. ובו ב' סעיפים:

סעיף א

אין מדליקין נר חנוכה קודם שתשקע החמה. אלא עם סוף שקיעתה, לא מאחרים ולא מקדימים. ויש מי שאומר שאם הוא טרוד יכול להקדים מפלג המנחה ולמעלה. ובלבד שיתן בה שמן עד שתכלה רגל מן השוק.

מקור ההלכה:

גמ' שבת כא: מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק, מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק? לא דאי לא אדליק מדליק, וא"נ לשיעורה **פרש"י** שיהא בה שמן כשיעור הזה ומיהו מס כבתה אין זקוק לה. עד שתכלה רגל מן השוק, ועד כמה? אמר רבה בר בר חנה עד דכליא ריגלא דתרמודאי **פרש"י** שס לומה מלקטי עלים לקיס ומתעכבים בשוק על שהולכים בני השוק לבתיהם משחשכה ומבעירים בבתיהם לור וכשלריכים עלים הולכים וקונים מהם.

כתב **הר"ן** שעיקר מצותה משתשקע החמה לא שאסור להקדים, אבל מדברי **בה"ג** נראה שדוקא משתשקע החמה ע"כ. כתב **הב"י** שדברי **הרמב"ם** כבה"ג שכתב (הרמב"ם) שאין מדליקים קודם שתשקע חמה אלא עם שקיעתה לא מאחרים ולא מקדימים. ונראה **שהטור** דקדק לכתוב מסוף שקיעת החמה משום שתחילת שקיעת החמה (לשיטת ר"ת) עדיין יום.

כתוב בשם **מהר"י אבוהב** בשם **ארחות חיים** מי שהדליק מבעוד יום אפילו בחול מפני שהוא טרוד יצא, והוא שיהיה מפלג המנחה האחרון, שלא חמור מהבדלה (אתה חוננתנו) שמבואר בגמ' (ברכות כז:) שאפשר להתפלל של מוצ"ש בשבת. אבל צריך לתת שמן כדי שידלק עד שתכלה רגל של תרמודיים.

הש"ע כתב כלשון **הרמב"ם** שאין מדליקים קודם שתשקע חמה, וכלשון הטור אלא עם סוף שקיעתה. **וביש** מי שאומר הביא את דברי **מהר"י אבוהב**. ובלבד שיתן שמן עד שתכלה רגל מהשוק כתירוץ השני בגמ' (א"נ לשיעוריה).

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

עם סוף שקיעתה: היינו צאת הכוכבים. ובע"ש מקדימים. הש"ע סתם כדעת הטור שמסוף שקיעה, אולם ראשונים רבים סוברים שמדובר על תחילת שקיעה שניה שהוא כרבע שעה לפני, ולכן הנוהגים להתפלל ערבית אחר צה"כ, נכון להדליק קודם ערבית [ויתן שמן שידלוק חצי שעה אחר צה"כ]. ואם לא הדליק והגיע צה"כ

יתפלל ערבית תחילה שהיא תדירה ויש בה גם מצות ק"ש שהיא דאורייתא [**שע"ת**]. וגם הנוהגים להדליק אחר ערבית נכון שיכינו את הנרות לפני שלא יעבור זמן עיקר ההדלקה שהוא חצי שעה (א). **שאם הוא טרוד:** שלא יהיה לו פנאי להדליק אח"כ (ב). **מפלג המנחה:** שעה ורבע קודם צה"כ בשעות זמניות ויכול לברך (**בכה"ח** אות י כתב שהמדליק קודם שקיעת החמה לא יברך) (ג). **שיתן בה שמן עד וכו':** אם נתן שיעור שמן רק לחצי שעה כמו בכל יום, יחזור ויתן שמן וידליק, מ"מ לא יחזור לברך (כתב **הבה"ל** (ד"ה ובלבד) לכמה פוסקים הוא כחצי שעה אחר צה"כ שהוא שעה ושלשת רבעי שעה מזמן ההדלקה, ואסור להשתמש לאורה כל אותו הזמן. אם כבתה בחול קודם צה"כ צריך לחזור ולהדליק בלי ברכה [**פמ"ג**]) (ד).

סעיף ב

שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה רגל מן השוק, שהוא כמו חצי שעה, שאז העם עוברים ושבים ואיכא פרסומי ניסא. הלכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור. ואם נתן בה יותר, יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן, וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן. הגה יש אומרים שבזמן הזה שמדליקין בפנים אין צריך לזהר להדליק קודם שתכלה רגל מן השוק (ד"ע וטור בשם תוס'), ומכל מקום טוב לזהר גם בזמן הזה. **ומיהו הני מילי לכתחילה, אבל אם עבר זה הזמן ולא הדליק, מדליק והולך כל הלילה. ואם עבר כל הלילה ולא הדליק אין לו תשלומים.** הגה ובלילות האחרים ידליק כמו שאר בני אדם, אף על פי שלא הדליק בראשון (מהרי"ל אגודה וד"ע).

כתב **הרא"ש** על מה שאמרו שאם לא הדליק מדליק שמכאן ואילך עבר הזמן ואע"פ שמתרץ תירוץ אחר ראוי להחמיר להדליק מתחילת הלילה, משמע מדבריו שרק לכתחילה אבל בדיעבד אם עבר ולא הדליק ידליק מספק, וכ"כ **התוס'** בשם **הר"י פורת.** ולכן לא היה לטור לכתוב דלא **כהרמב"ם** שכתב שכח או הזיד ולא הדליק עם שקיעת החמה מדליק עד שתכלה רגל מן השוק עבר זה הזמן אינו מדליק ע"כ. שאף לדברי הרא"ש שאמר מדליק אינו מדליק אלא מספק.

כתבו **הרי"ף והרא"ש** ששיעור שתכלה רגל מן השוק הוא כחצי שעה אחר שקיעת החמה, ומבואר בגמ' שהשיעור הוא לענין מי שלא הדליק שידליק, או לשיעור פרושו שצריך לתת שמן שידלוק כשיעור זה, ולאחר שיעור זה אם רוצה לכבות או להשתמש לאורה רשאי.

כתבו **התוס'** לדידן א"צ לדקדק בזמן שנתנו חז"ל שהם נהגו להדליק בחוץ ולאחר זמן זה אין עוברים ושבים, אבל אנו מדליקים בבית ואין הכר אלא לבני הבית אין

להקפיד על הזמן. וכתב **בספר המצוות** מ"מ נכון להדליק בעוד בני הבית נעורים. כתב **הטור** שאף לדידן (שמדליקים בפנים) כיון שמדליקים בפתח הבית צריך לדקדק בשיעור. כתב **בד"מ** שבזמן הזה אין לחוש וכן נהגו שלא לדקדק בשקיעת החמה.

כתב **המרדכי** השיב **הר"מ** נר חנוכה כיון שלא הדליק בלילה שוב לא ידליק, שאם עבר זמן שתכלה רגל מהשוק מדליק ולא עושה מצוה מן המובחר, וביום אין פירסום הנס ניכר וכ"ש בשאר לילות שלא ידליק ע"כ. והסביר **המהרי"ל** שכוונת הר"מ שאין לו תשלומים, אבל בשאר לילות מדליק שבכל יום מדליק על ניסו. וכ"כ **באגודה** ואינו דומה לספירת העומר שצריך שיהיו תמימות אבל כאן כל יום מצוה בפני עצמו והתוספת רק משום הידור, וכ"כ **הרוקח** ואינו דומה לק"ש ותפילה בגמ' (ברכות כו.) שיחזור ויקרא ויתפלל (לכאורה בגמ' מדובר שרק לתפילה יש תשלומים), **ובשבולי הלקט** הביא דברי הר"מ מבוארים כדברי מהרי"ל.

כתוב **בארחות חיים** מי שהדליק בליל שלישי שתי נרות או בליל רבעי שלשה, החמירו **בלוניל** שידליק מה שחיסר ולא יברך כי הברכה שעשה על כל הנרות עשה (הובא **במשנ"ב** ס"ק ו **והפמ"ג** כתב שאפילו אם לא הייתה דעתו תחילה רק על נר אחד ונזדמן לו אח"כ נרות לא יברך). וכתב **הרשב"א** (יש גרסא ר"ש. הגהות והערות) מי שלא הדליק באחד הלילות שוב אינו מדליק ע"כ. דברי הרשב"א הם כדברי הר"מ.

הש"ע בתחילת דבריו הביא את התירוץ הראשון (שחוזר ומדליק עד שתכלה רגל), ואת דברי **הרי"ף והרא"ש** שיכול לכבות לאחר השיעור כתירוץ השני, ואת דברי **התוס'** בשם **ר"י פורת** שיכול להשתמש לאורה לאחר השיעור. ואת דברי **הרא"ש** שאם עבר הזמן מדליק כל הלילה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

הלכך צריך ליתן וכו': משמע שאם הדליק זמן מה אחר שקיעת החמה א"צ ליתן שמן רק עד שתכלה רגל מן השוק. וזהו לדין הגמ' אבל עכשיו שההכר הוא רק לבני ביתו לעולם צריך לתת שיעור [**פר"ח**]. וכן אם מדליק לאחר שכלתה הרגל [**פמ"ג**] (ה). **השיעור:** אף בזמננו צריך שיעור זה, אבל אם נותן יותר שמן אין בו שום מצוה (בהגהות **איש מצליח** כתבו **שהמאירי** כתב שאם מוסיף מוסיפים לו) אבל בנרות שעוה יש הידור מצוה כשהם ארוכים ומ"מ לא יעשם ארוכים יותר מדי (ו). **יכול לכבותה וכו':** שאינו מקצה רק מה שצריך לשיעור מצותו, מ"מ כתבו האחרונים שטוב להתנות שאינו מקצה מהשמן אלא שיעור הדלקה בלבד (ז). **להשתמש לאורה:** יש מחמירים שכל זמן שהנרות דולקים אין להשתמש לאורן משום שהרואה לא יודע מתי הדליק (ח). **אינו צריך:** ידליק כשבני הבית מקובצים יחד. כשמגיע זמן ההדלקה אסור

ללמוד, וכ"ש אכילה ושאר דברים, ואפילו אם התחיל פוסק (י). **כל הלילה:** עד עמוד השחר ובברכה. ודוקא אם בני הבית נעורים, אבל אם הם ישנים ידליק בלי ברכה. ואם בא לביתו קודם עלות השחר נכון שיעירם כדי שידליק בברכה (**בחזו"ע** עמ' סד כתב שאם לא יכול להעירם ידליק בברכה) (יא). **כמו שאר בני אדם:** בלילה השני שני נרות ובשלישי שלשה (כתב **הבה"ל** (ד"ה כזה שיעור) מי שאין לו שמן כשיעור הזה ידליק בלי ברכה [**פמ"ג**]. שעוה של ע"ז אין לקחת) (יב).

סימן תרעג שמנים ופתילות הכשרים לחנוכה. ובו ד' סעיפים:

סעיף א

כל השמנים והפתילות כשרים לנר חנוכה, ואע"פ שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה ואין האור נתלה יפה באותן הפתילות. הגה ומיהו שמן זית מצוה מן המובחר (מרדכי כל בו ומהרי"ל). ולפי זה שמן זית מצוי, מצוה בשמנים שמוכן זך ונקי. ונוהגין במדינות אלו להדליק בנרות של שעוה, כי הוכן לגול כמו השמן. **ואפילו בליל שבת שבתוך ימי חנוכה מותר להדליק בנר חנוכה השמנים והפתילות שאסור להדליק בהם נר שבת,** הגה לפי שינו נותן בשמן רק שיעור מצותו (רשב"א). **לפי שאסור להשתמש בנר חנוכה בין בשבת בין בחול. ואפילו לבדוק מעות או למנותן לאורה אסור. אפילו תשמיש של קדושה, כגון ללמוד לאורה, אסור. ויש מי שמתיר בתשמיש של קדושה. ונוהגים להדליק נר נוסף, כדי שאם ישתמש לאורה יהיה לאור הנוסף שהוא אותו שהודלק אחרון, ויניחנו מרחוק קצת משאר נרות מצוה.** הגה ובמדינות אלו אין נוהגים להוסיף, רק מניח אלו השמש שבו מדליק הנרות, והוא עדיף טפי. ויש לעשותו יותר לרוך משאר נרות, שאם בא להשתמש ישתמש לאותו הנר (מרדכי). אם נתערב נר חנוכה המסור בהנאה בשאר נרות, אפילו אחד באלף לא בטיל, דהוי דבר של מנין (תרה"ד), אלא ידליק מן התעודפת כל כך, שבודאי נר של התר דולק עם נר של איסור, אז מותר להשתמש לאלו (ד"ע).

מקור ההלכה:

גמ' שבת כא: אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת. א"ר ירמיה מאי טעמא דרב? קסבר כבתה אין זקוק לה **פרמ"י** הלכך בחול אבי. ואסור להשתמש לאורה **פרמ"י** שיהא ניכר שהוא נר מצוה (הובא **במשנ"ב** ס"ק ח) וליכא למיחש להטיה.

כתב **הב"י** שנחלקו בזה אמוראים (כא.) ומשמע בגמ' שהלכה כרב. וכן פסקו

הפוסקים. **והרוקח** כתב שמן זית מצוה מן המובחר, וכתב **המרדכי שמהר"מ** היה רגיל בשמן זית.

השיב **הרשב"א** מה שהקשו על **הרי"ף** שכתב שמותר להשתמש לאורה לאחר זמנה. והרי מה שהתירו להשתמש בשמנים ופתילות שאסורים לשבת כיון שאסור להשתמש לאורה? קושיא זו אינה כלום שאין צריך לתת הרבה שמן יותר מהשיעור וגם בשבת נותן באומד כמה שצריך ולא יותר ובזמן זה אסור להשתמש לאורה.

גמ' שם כב. אמר רב יהודה אמר רב אסי אסור להרצות **פרש"י למנות.** מעות כנגד נר חנוכה. כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי נר קדושה יש בה? (**הב"י** כתב ששמואל אוסר להרצות. וכתב בחידושי הגהות שלא מימרא של שמואל היא דפליג עלה, ורב הוא דקאמר לה) מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו דתניא ושפך וכיסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהיו מצוות בזויות עליו, הכא נמי שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

כתב **הר"ן** שאסור להשתמש לאורה אפילו תשמיש של מצוה, כיון שתיקנוה על נס שנעשה במנורה עשאוה כמנורה שאין משתמשים בה כלל, ומה שאמרו בגמ' מעות, ר"ל שאפילו תשמיש קל אסור וכן מוכח **בירושלמי** (שבת פ"ב ה"א) אלפן רבי שבת שחלה להיות בחנוכה שאסור לראות מטבע לאור חנוכה **פ' פ"מ שאע"פ שהוא עיון קל לראות מטבע של ברכות בשבת ודבר מועט הוא אפילו הכי אסור.** וכך נראה מדברי **הרמב"ם** ודלא כדברי **הרז"ה.**

כתב **בעה"ט** דוקא תשמיש של חול אסור אבל של קדושה מותר. וכ"כ **בשבולי הלקט** שמותר לקרוא בספר לאורה שאין זה ביזוי מצוה אלא כבוד. ולא נהירא **לרא"ש.**

כתב **הרא"ש** שרב אסי בא להשמיענו שאפילו תשמיש עראי של גנאי כגון הרצאת מעות אסור, אע"פ שהרואה לא חושב שלצורך זה הדליק את הנר, כיון שידיו סמוכות לנר לעיין בהם יפה אסור, וכן משמע מהלשון שאסר כנגד נר חנוכה ולא אמר שאסור להרצות מעות לאורה ע"כ. כתב **הב"י** נראה מדבריו שתשמיש עראי שאינו של גנאי שא"צ שיהיו ידיו סמוכות לנר מותר, ולא מובן מדוע **הטור ור' ירוחם** לא כתבו כן.

כתב **הטור** מכיון שאסור להשתמש לאורה מוספים נר אחר שיהיה השימוש לאורו, וכ"כ **ר' ירוחם** ומניחו בפני עצמו שאם לא כן יאמרו שהדליק את הכל לצרכו. ובמקום שאין רגילות לשים שם נר א"צ נר אחר להשתמש לאורו ע"כ. ועכשיו אע"פ שמדליק בפתח שאין הדרך להניח שם נר מניחים נר אחד מובדל, ונהגו כן מפני

שאין הכל בקיאים לחלק בין מקום שרגיל להניח נר לשאינו רגיל. כתב **המרדכי** שלכן נהגו לעשות את השמש גדול יותר שאם יבוא להשתמש ישתמש בנר של חול.

שאל הרב **יחיאל** (את אביו **הרא"ש** ע"פ הגהות והערות) אם לא פירש איזה נר הוא השמש אם יכול לברור איזה שירצה ראשון אמצעי או דוקא אחרון שכן מסתבר. והשיב כיון שאין להפסיק בין נרות חנוכה לכן האחרון יהיה שלא לשם חנוכה ואינו נקרא שמש כי השמש הוא הנר שמדליקים איתו ע"כ. כתב **בד"מ** שנפק"מ שלא יוסיף על הנרות שמחויב להדליק ואין הכר לימים היוצאים.

כתב **התרה"ד** אם נתערב נר חנוכה בין שני שמשים נראה שלא בטל ברוב משום דבר שבמנין (ביצה ג:) שהרי מדליקים אותו במנין כל לילה ע"כ. כתב **בד"מ** נראה שאסור להשתמש דוקא בכל נר בפני עצמו שמא ישתמש בנר חנוכה לבדו, אבל להשתמש בשתי נרות בתערובת מותר.

הש"ע פסק כדברי **הרא"ש והר"ן** שאפילו תשמיש של קדושה אסור. **והיש** מי שמתיר הוא דעת **בעה"ט ושבולי הלקט.** ופסק כדברי **ר' ירוחם** להדליק נר נוסף שישתמש לאורו, ויניחנו רחוק קצת מהנרות מצוה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

כל השמנים והפתילות וכו': שמנים ופתילות גרועים אסורים בשבת, וס"ד שגם בחנוכה אסור שלא יכבו, קמ"ל שאין לחוש כי כבתה אין זקוק לה וכיון שהדליק נעשה זכר לנס ונגמרה המצוה (א). **כשרים לנר חנוכה:** מצוה מן המובחר פתילה מצמר גפן או חוטי פשתן [**ח"א**]. שומן או חלב שנאסר מבשר וחלב אסור להדליק ממנו, וגם אסור לבטלו בשישים [**פמ"ג**]. צריך שנר הנוסף יהיה דומה לנר העיקרי (כתב **בברכי יוסף** אות ב להקל אם צריך להדליק חלק בשמן וחלק בשעוה. **בחזו"ע** עמ' פ כתב שיעשה את הכל או משעוה או משמן ולא חלק וחלק כך). מי שמדליקים נר לכל אחד מבני הבית יכול אחד להדליק בשל שמן ואחד בשעוה. שמן הגזול צ"ע אם כשר לנר חנוכה [**שואל ומשיב**] (**בחזו"ע** עמ' צז פסק שיוצא ידי חובה בדיעבד אבל לא מברך עליו) (ב). **לנר חנוכה:** אבל לא לשמש [**מ"א**]. כיון שמותר להשתמש לאור השמש יש חשש שמא יטה. נמצא עכבר בשמן, מאוס הוא ואסור לנר חנוכה (ג). **שעוה:** מצוה בשמן יותר משעוה, כי הנס נעשה ע"י שמן (ד). **ואפילו בליל שבת שבתוך וכו':** שאין לחוש שמא יטה שאסור להשתמש לאורה (ה). **אם אינו נותן וכו' מצותו:** שאם יתן יותר מהשיעור יש חשש שמא יטה שלאחר שיעור הדלקה מותר להשתמש לאורו (ו). **לפי שאסור להשתמש וכו':** גם בנר התוספת של המהדרין אסור להשתמש לאורו (ז). **בנר חנוכה:** כדי שיהא ניכר שהוא של מצוה, ועשאוהו

כמנורה שע"י נעשה הנס שאין משתמשים בה כלל (ח). **בין בשבת:** ואפילו לאכול סעודת שבת שהיא מצוה אסור (ט). **ואפילו לבדוק וכו':** שהוא תשמיש עראי ג"כ אסור. **המ"א והט"ז** הסכימו שאפילו למנות שאין ידיו סמוכות לנר ג"כ אסור (י). **אסור:** אבל כל שלא משתמש כלום רשאי לישב בביתו בשעה שנר חנוכה דולק (יא). **אפילו תשמיש של קדושה וכו':** מדברי **הט"ז** מוכח שלדעה ראשונה אפילו לימוד בדרך עראי אסור, ובדרך קבע אפילו לדעה השניה אסור (כתב **הבה"ל** (ד"ה ויש) **שהא"ר והחמד משה** מתירים אפילו קבע לדעה זו. ולפי זה לדעה ראשונה יהיה מותר בדרך עראי. ויותר טוב ביום חול אם אין לו נר אחר, לכבות אחר כלות השיעור ולהדליק שוב) (יד). **שאם ישתמש וכו': המ"א** כתב שלכתחלה לא ישתמש בכולם ביחד שמא יאמרו שהדליק את כולם לצרכו, אלא ישתמש לאור הנוסף או השמש כשהוא בפני עצמו (**הפמ"ג** כתב בדעת **המ"א** שאפילו נגד השמש אסור לכתחלה. **ומר' ירוחם** המובא בב"י לא משמע כן ואם מניחו רחוק קצת מהנר מותר להשתמש נגדו) (טו). **וינחו מרחוק וכו':** כדי שיהא הכר כמה נרות מדליקים באותו יום (טז). **מניח אצלן:** טוב שמלבד הנר שהדליק איתו יניח עוד נר על השלחן (יז). **השמש שבו וכו':** ואפילו רבים מדליקים כיון שכל אחד מניח במקום מיוחד צריך צריך להניח השמש אצל כל אחד אפילו שיש לו נר על השלחן (יח). **עדיף טפי:** שמוכח שהוא לא ממנין הנרות (יט). **יותר ארוך וכו' שאם בא להשתמש וכו':** וה"ה אם מעמידו גבוה משאר נרות שפיר דמי (כ). **אם נתערב וכו':** דוקא לאחר שהודלק כי הזמנה לנר חנוכה לאו מילתא היא, ואח"כ כבה בתוך זמן שיעורו (כא). **דהוי דבר של מנין: רש"ל** חולק ופוסק שחד בתרי בטל. **הט"ז** כתב שגם לדעת הרמ"א דוקא שנתערב בתוך חנוכה שחשובים הם שראוים למצוה למחרת, אבל אם נתערב ביום השמיני וכ"ש לאחר מכן בטלה חשיבותו ודינו כתערובת יבש ביבש ובטל ברוב (דעת **הש"ע** ביו"ד ס' קי ששאר דברים (מלבד שבעה דברים חשובים, וכן חשובים לפי הזמן והמקום) אע"פ שדרכן להימנות הרי אלו עולים כשיעורם) (כב). **כ"כ שבודאי וכו':** שתמיד ימצא נר של התר בתערובת (כג). **מותר להשתמש אצלן:** שהדלקת השמש היא כדי שיהיה מותר להשתמש לאורן. **ויש** פוסקים שסוברים שדוקא אם השמש עומד למעלה מהנרות שאז עיקר תשמישו לאור השמש. **המ"א והפר"ח** הסכימו עם הרמ"א, אמנם **מהגר"א** משמע שאין הדין מוכרע, וכן **מהמור וקציעה** משמע שצריך להחמיר בזה (כד).

סעיף ב

הדלקה עושה מצוה. לפיכך אם כבתה קודם שעבר זמנה, אינו זקוק לה. ואפילו כבתה בערב שבת קודם קבלת שבת, שעדיין הוא מבעוד יום, אינו זקוק לה. וכן אם לאחר שהדליקה בא לתקנה וכיבה אותה בשוגג, אינו זקוק לה. הגה ואם רוצה להחמיר על עצמו ולחזור ולהדליקה, יש לכתך עליה (רשב"א ור"ן).

מקור ההלכה:

גמ' שבת כב: א"ר ירמיה מ"ט דרב קסבר כבתה אין זקוק לה **פרמ"י** הלכך נחול שרי. ואסור להשתמש לאורה **פרמ"י** ניכר שהוא נר מצוה וליכא למיחש להטיה.

כתב **בתרה"ד** שאפילו כבתה בערב שבת לפני קבלת שבת שעדיין הוא מבעוד יום אינו זקוק לה.

כתב **הרשב"א** אם לאחר שהדליק בא לתקנה וכיבה אותה בשוגג, מסתבר שלא חייב להדליקה שכבתה אין זקוק לה והדלקה עושה מצוה וכבר הדליקה, ואם רוצה להדליקה לא מברך שמצות הדלקה כבר נעשתה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

הדלקה עושה מצוה וכו': אם הדליקה במקום הרוח וכבתה, זקוק לה לחזור ולהדליקה במקום שאין רוח, שזה נחשב כאילו לא נתן בה שמן כשיעור, מ"מ לא יברך [**אחרונים**]. אם רואה שהאור לא נאחז בפתילה ובודאי יכבה מהרה, אינו יוצא בהדלקה זו וצריך מהדין לחזור ולהדליק (כתב **הבה"ל** (ד"ה הדלקה) **מהר"י ברונא** כתב שלא יסלק ידו לאחר ההדלקה עד שידליק רוב הפתילה היוצאת מהשמן [**פת"ש**]. (ד"ה כבתה אין זקוק לה) בעת ההדלקה צריך שיהיה שמן שיוכל לדלוק כשיעור. צריך שבעת ההדלקה יהיו כל הנרות לפי חשבון הימים, ואם כבה אחד לפני שהשלים את ההדלקה צריך לחזור ולהדליקו. אינו זקוק לה אם כבתה אפילו כבו כל הנרות, שפרסום הנס צריך שיהיה דוקא בהדלקה) (כה).
שעדיין הוא מבעוד יום: כיון שבע"ש חייב להדליק מבעוד יום, וגם ברך להדליק נר חנוכה כבר התחילה המצוה בהכשר. **והט"ז** חולק וסובר שקודם קבלת שבת חייב לחזור ולהדליק בלי ברכה (כו). **ואם רוצה להחמיר וכו':** כתבו האחרונים שראוי להחמיר ולהדליקה בפרט בע"ש קודם קבלת שבת. ואם קיבל על עצמו שבת ויש עדיין זמן התר, מותר לומר לחברו להדליק [**פמ"ג**]. מצוה לקנות שעוה לנר חנוכה ממה שנוטף מנרות בית הכנסת, הואיל ונעשתה בהם מצוה (כז).

סעיף ג

נר של חרס שהדליק בו לילה אחד, נעשה ישן ואין מדליק בו לילה אחר, אלא לוקח חדשים בכל לילה. ואם אין לו אלא ישן, מסיקו בכל לילה באור. ונר של מתכת אין צריך חדש. ושל זכוכית או של חרס מכוסה דינו כמתכת.

מקור ההלכה:

כן נהג **הר"מ מרוטנבורק** וכ"כ **בהגה"מ ובמרדכי ובשבולי הלקט.**

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

חרס: טוב לעשות מנורה יפה לפי כוחו, וכן הנרות (כח). **אחרת:** שהוא מאוס וביזוי מצוה (כט). **מכוסה:** מצופה באבר (ל).

סעיף ד

אין חוששין לפתילות להחליפן עד שתיכלה.

מקור ההלכה:

שבולי הלקט וכ"כ **בד"מ** שכ"כ **באבודרהם** שא"צ להחליף, אלא שנהגו להחליף וכ"כ **בכל בו** שכן נהגו.

כתב **המשנ"ב** (לא) שאין בזה ביזוי מצוה כי הם נוחים יותר להדלקה.

סימן תרעד שמותר להדליק מנר לנר. ובו ב' סעיפים:

סעיף א

מדליקין נר חנוכה מנר חנוכה. ודוקא להדליק זה מזה בלא אמצעי, אבל להדליק מזה לזה על ידי נר של חול אסור. ויש מתירים גם בזה, אלא אם כן הוא בעניין שיש לחוש שיכבה נר של חול קודם שידליק נר אחר של חנוכה. הגה ונהגו להחמיר בנרות חנוכה שלא להדליק לפילו מנר לנר, לעיקר מלותו לינו ללא נר לחל והשלר לינן למלוה כל כך, ולכן לין להדליק מזה לזה (הגה"מ ומרדכי). וכל זה לינו רק בעוד שדולקים למלותן, לבל לחר שעבר זמן המלוה מותרים בהנלה, כל שכן שמותר להדליק מהן (נימוקי יסף).

מקור ההלכה:

גמ' שבת כב. איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר **פרש"י** לחנוכה. ושמואל אמר מדליקין וכו' אמר אביי כל מילי דמר **פרש"י** רבה בר נחמני. עבד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר וכו' יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב אדא בר אהבה ויתיב וקאמר טעמא דרב **פרש"י** מנר לנר משום ביזוי מלוה שמדליק קיסם שלינה מן המלוה מנר של מלוה וממנו מדליק השלר. משום ביזוי מצוה. אמר להו לא תציתו ליה טעמיה דרב משום דקא מכחיש מצוה **פרש"י** למחזי כמאן דשקיל נהורא ושומא

קלת מלחלוחית שמנו. מאי בנייהו? איכא בנייהו דקא מדליק משרגא לשרגא **פרש"י** מביא נר אכל נר ושתיהן של מצוה ולא בקיסם. מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מדליק, מ"ד משום אכחושי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור. וכו' סוף סוף למ"ד משום אכחושי מצוה קשיה **פרש"י** דהא משרגא לשרגא אסור. וכו' **עמ' ב** מאי הוי עלה? א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא אי הדלקה עושה מצוה **פרש"י** אי המצוה של חנוכה תלויה בהדלקה מדליקין כאשכחן במנורה. מדליקין מנר לנר. ואי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר **פרש"י** ועיקר מצותה תלויה בהנחה. אין מדליקין מנר לנר, דהדלקה לאו מצוה היא כולי האי.

כתב **הב"י** שמסקנת הגמ' שהדלקה עושה מצוה.

כתב **הרא"ש** לאחר שהגמ' מקשה על מ"ד משום אכחושי מצוה היא שואלת מאי הוי עלה שמסתפקת אם תיובתא גמורה היא או לא, ופשט רב הונא שאינה תיובתא גמורה ונחלקו לחומרה ששמואל סובר גם את טעם ביזוי מצוה ולכן אם הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר שזה כאילו שמדליק ע"י קיסם. פרוש אחר הגמ' שואלת אם סומכים על רבה שפסק כשמואל או שהולכים ע"פ הכלל (נדה כד:) שהלכה כרב באיסורי, ופשט רב הונא שהלכה כרב ונחלקו בביזוי מצוה שלשון אכחושי נדחה, ולכן אם הדלקה עושה מצוה מדליקים מנר לנר, ואם הנחה עושה מצוה הרי זה כמדליק ע"י קיסם ואין מדליקים, ולפי שני פרושים אלו מדליקים מנר לנר שלא ע"י קיסם. וכ"ד **הרי"ף** שהביא בלשון מחלוקתם מדליקים מנר לנר עצמו משמע ולא ע"י קיסם, אבל **בעל התרומה** מתיר אפילו ע"י קיסם משום שמ"ד אכחושי נשאר בקשיא, ונחלקו בביזוי מצוה והלכה כשמואל שרבה עשה מעשה כמותו. **והר"ן** כתב שמדליקים מנר לנר אפילו ע"י קיסם שמסיקה הגמ' שטעמו של רב משום ביזוי מצוה ודוקא ע"י קיסם הוא אסור, ומזה נלמד שלשמואל אפילו ע"י קיסם מותר. וזה לא **כהרמב"ן** שאסר ע"י קיסם. **הרמב"ם** כתב מדליקים מנר חנוכה לנר חנוכה, ובהשגות כתב **הראב"ד** שע"י קיסם ע"כ. **התוס'** כתבו הדלקה עושה מצוה ולכן מותר להדליק מנר לנר, וכיון שהעולם נוהגים להחמיר אין לשנות.

כתוב **בתרה"ד** שאפילו למ"ד שמותר להדליק מנר לנר ע"י קיסם, אם יש חשש שיכבה הקיסם ברוח לפני שיגיע לנר מצוה אסור.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

נר חנוכה מנר חנוכה: מליל ראשון ואילך, או בלילה הראשון ויש שני אנשים בבית שכל אחד מדליק בפני עצמו, ואף שצריך להניחו תחילה במקומו ואח"כ להדליק, כתב **הט"ז** שאין להקפיד על זמן מועט, ושאר אחרונים סוברים שגם על

זמן מועט יש להקפיד, א"כ מדובר שהנרות מונחים במקומם והפתילות ארוכות (א). **בלא אמצעי:** ואם כבה אחד הנרות אין להדליקו אפילו בלא אמצעי, ואפילו כבה בתוך שיעורו, כיון שאין מצוה בהדלקה זו מעיקר הדין, שכבתה אין זקוק לה (ב). **ע"י נר של חול אסור:** השמש בכלל נר של חול לזה (ג). **בנרות חנוכה:** אבל בנרות אחרים של מצוה כגון של שבת ובית הכנסת מדליקים מנר לנר [**ד"מ**]. שדוקא נר של הדיוט לא מדליקים משל בית הכנסת. וכתב **הפמ"ג** שע"י נר של חול אסור אפילו בשאר נרות של מצוה (ה). **דעיקר מצותו:** לפי זה שני בעלי בתים שדרים בבית אחד שמדינא צריך נר חנוכה לכל אחד מדליקים מזה לזה [**פמ"ג**] (ו). **אינן למצוה כ"כ:** כתב **רש"ל** שבבית הכנסת אין חילוק בין השמש לשאר נרות, שכל הנרות שבתוכו קרויים נר מצוה. יש לגעור באותן שמדליקים נרותיהן ע"י השפחות מנרות בית הכנסת, אפילו מהשמש, חוץ ממוצ"ש כדי לילך לביתו להאיר במבואות האפלים (ז). **כ"ש שמותר להדליק מהן:** ולפוסקים שסוברים שכל זמן שדולקים אסור להשתמש לאורן, ה"ה שאין להדליק מהם. מ"מ נראה להחמיר רק לענין להדליק ממנו נרות של חול, אבל נר מצוה מותר מדינא אפילו בתוך השיעור, עכ"פ אין להחמיר לאחר השיעור (ח).

סעיף ב

יש מי שאומר שנר של בית הכנסת ושל שבת ושל חנוכה כולם של מצוה הם, ומותר להדליק מזה לזה. הגה והוא הדין נר של תלמוד תורה לו נר לחולה הלריך נר (נימוקי יוסף). **ובענין נר של בית הכנסת עיין לעיל סימן קנד סעיף יד.**

מקור ההלכה:

כתב **בעל התרומה** הלכה כשמואל שמדליקים מנר לנר שהרי רבה עשה מעשה כמותו, א"כ מותר להדליק קיסם או נר של חול מנר של מצוה הן של שבת או חנוכה או של בית כנסת כדי להדליק נר חנוכה או להפך, אבל נר של חול אסור להדליק מנר של מצוה כדמוכח מהגמ' (שבת כב:) שאין שוקלים כנגד מעשר שני דינרי זהב **פרש"י דינריס שחילל עליהס מעשר שני לין שוקליס כנגדס דינריס של חול ללמות שיהיו שלמיס.**

כתב **המשנ"ב** (ט) בביאור **הגר"א** כתב שלדעה ראשונה בס' תרעג שאפילו תשמיש קדושה אסור להשתמש לנר חנוכה, ואינו דומה לזה שמדליקים מנר לנר שכולם אותה מצוה, משא"כ ללמוד היא מצוה אחרת ונראות כמבטלות זו את זו, גם בענייננו אסור (כתב **בשע"צ** אות ח לדבריו גם נר שבת ונר בית כנסת אין להדליק אחד מחברו).

סימן תרעה שהדלקה עושה מצוה ולא הנחה. ובו ג' סעיפים:

הדלקה עושה מצוה ולא הנחה, שאם היתה מונחת במקומה שלא לשם מצות חנוכה, מדליקה שם, ואין צריך להסירה ולהניחה לשם מצות חנוכה. לפיכך, עששית שהיתה דולקת כל היום, שהדליקה מערב שבת למצות חנוכה, למוצאי שבת מכבה ומדליקה לשם מצוה. מכל מקום צריך שידליקנה במקום הנחתה, שאם הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא יצא, שהרואה אומר לצרכו הוא מדליקה. וכן אם מדליקה ואוחזה בידו במקומה לא יצא, שהרואה אומר לצורכו הוא אוחזה.

מקור ההלכה:

גמ' שבת כב: איבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה? ת"ש דאמר רבא היה תפוש נר חנוכה **פרש"י** בילו מלהדליקה על שכבתה. ועומד לא עשה ולא כלום. שמע מינה הנחה עושה מצוה. התם הרואה אומר לצרכו הוא דנקיט לה. ת"ש דאמר רבא הדליקה בפנים **פרש"י** כבית. והוציאה **פרש"י** צריך להניחה על פתח הבית מבחוץ. לא עשה כלום. אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה, הדלקה במקומו בעינן משום הכי לא עשה כלום **פרש"י** לכיון לזו היא מלותה לריך שתעשה במקום חיובה. אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה ולא כלום? התם נמי הרואה הוא אומר לצרכו הוא דאדלקה. ת"ש דאמר רבי יהושע בן לוי עששית שהיתה דולקת והולכת **פרש"י** שהדליקה למלות חנוכה בע"ש. כל היום כולו למוצ"ש מכבה ומדליקה, אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר, אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה, האי מכבה ומדליקה, מכבה ומגביה ומניחה ומדליקה מבעי ליה, ועוד מדקא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה, ש"מ הדלקה עושה מצוה ש"מ.

כתב **הב"י** אע"פ שאין הנחה עושה מצוה מ"מ צריך שידליקה במקום הנחתה (הובא **במשנ"ב** ס"ק ד).

הנימוקי יוסף מחה באלו שהדליקו נרות חנוכה בכלי הקבוע לנרות כל השנה ורצו להזיזה למקום הרגיל של הנרות, ואע"פ ששמעו הברכה, כי מי שלא היה בשעת ברכה יאמר שהודלק לצרכם, וגם להניחם למטה מעשרה עדיין משתמשים לאורה אע"פ שהיא לא במקום הקבוע כי אין נר אחר במקום של הנר חנוכה, לכן ראוי לעשות כלי לצורך חנוכה ע"כ. כתב ע"ז **מהר"י אבוהב** מאחר שהדלקת נרות בבית הכנסת אינה אלא מנהג ואין חוששים להניחם לפני הפתח אין לדקדק כ"כ מפני הנכנסים והיוצאים, ועוד שאפילו בבית מדליקים מפני בני הבית ואין לחוש לעוברים ושבים כ"ש בבית הכנסת שהכל יודעים שהם נרות חנוכה, ועוד כיון שהדליקם במקום הראוי אין לחוש שמגביהם אח"כ שהרי כבתה אין זקוק לה.

השו"ע פסק כפי מסקנת הגמ' שהדלקה עושה מצוה, וכן את המימרא של **ריב"ל** ואת המימרות של **רבא.**

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

הדלקה עושה מצוה: ה"ה נר של שבת ויו"ט (א). **מכבה ומדליקה לשם מצוה:** אינו מועיל שהדליקה אתמול לשם מצוה, שכל יום בפני עצמו הוא (ג). **והוציאה לחוץ וכו':** אפילו אם ההדלקה וההנחה במקום אחד בפנים או בחוץ יש להזהר שלא לטלטל נר חנוכה ממקומו עד שיושלם שיעור ההדלקה שהוא חצי שעה. **ויש** מקלים, כתב **הפמ"ג** שלכתחלה יש להזהר בזה וה"ה בנרות בית הכנסת (ה). **ואוחזה בידו וכו':** דעת **הט"ז** דוקא אם אוחזה כל זמן מצותה. אבל כמה אחרונים מפקפקים, ודעתם שאין חילוק ואין להדליק עד שיהיו מונחים במקומם תחילה (ז).

סעיף ב

יש מי שאומר דכיון דהדלקה עושה מצוה. צריך שיתן שמן בנר כדי שיעור קודם הדלקה, אבל אם ברך והדליק ואחר כך הוסיף שמן עד כדי שיעור, לא יצא ידי חובתו.

מקור ההלכה:

כ"כ **הרא"ש.**

כתב **המשנ"ב** (ח) וצריך לכבותה וליתן בה שמן כשיעור ולחזור ולהדליק בלי ברכה (כתב **בכה"ח** אות יד בב"י לא הביא מחלוקת בזה, רק כך דרכו, שסברא שלא מצאה כ"א בפוסק אחד כותב אותה בשם יש מי שאומר).

סעיף ג

אשה מדלקת נר חנוכה, שאף היא חייבת בה. אבל אם הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה כלום, ואף על פי שהניחה גדול. ויש מי שאומר, בקטן שהגיע לחינוך מותר. הגה ולילין לכל לחל מבני הבית מלילק בפני עלמו, קטן שהגיע לחינוך לריך להלליק גס כן.

מקור ההלכה:

גמ' שבת כג. והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום, אשה ודאי מדליקה דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס **פרש"י** שגזרו יוונים על כל בתולות הנשמות, להכעיל לטיפסל תחילה ועל ידי זה נעשה הנס.

כתב **הר"ן** הדליקה חש"ו אע"פ שהניחה גדול לא עשה כלום, אולם כתב **בעה"ט** שאם הגיע לחינוך מותר והכל תלוי במנהג כמובא **בירושלמי** (מגילה פ"ב ה"ה) מכאן ואילך התקינו שיהיו קטנים קורים לרבים.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

אשה מדלקת: בעד כל בני ביתה. ואפילו יכול לעשותה שליחה להוציאו, אם עומדים בשעה שמדלקת ושומעים הברכה. ובדיעבד אפילו אם לא ענו אמן יצאו. וכן האיש מברך לאשה ויוצאת אם עומדת שם, לא בענין אחר (כתבו בהגהות **איש מצליח** דוקא ברכת שעשה ניסים ושהחינו שמוטלות על גופו של אדם, אבל להדליק נר שמוטלת על ממונו, אם מדליק מממון המשלח יכול לברך בשבילו אפילו אם לא עומד שם). בתשובת **עולת שמואל** כתב לדידן שכל אחד מדליק לעצמו אשה לא צריכה להדליק. ואם רוצה להדליק ולברך רשאית כמו שאר מצוות עשה שהזמן גרמא שיכולה לברך (דעת **הש"ע** בס' תקכט ס' ו שאין מברכות). כשאין האיש בבית תדליק בברכה, ולא קטן. כתב **רש"ל** סומא אם הוא בבית שאחרים מדליקים ויכול להשתתף במעות יברכו הם וזה עדיף. וכן אם יש לו אשה תדליק עליו. ואם הוא בביתו ואין לו אשה, ידליק בעצמו ע"י סיוע של אחר. וכתב **בשע"ת** שלא יברך ולא יכול להוציא אחרים (**בחזו"ע** עמ' קיג כתב שסומא אם אינו נשוי מדליק ומברך כל הברכות, ובעמ' קטו בהערה כתב שמוציא אחרים ידי חובה) (ט). **כלום:** אפילו אחרים עומדים על גבם (יא). **ויש מי שאומר וכו':** משמע מסתימת הש"ע בס' תרפט ס' ב שלמעשה אין לסמוך שקטן יוציא גדול בהדלקתו [**אחרונים**] (יג). **ולדידן וכו':** אף אם אין הלכה כהיש אומרים מ"מ הוא עצמו כיון שהגיע לחינוך צריך להדליק, ודי שידליק נר אחד בכל לילה. גר יכול לומר שעשה ניסים לאבותינו וכו' (כתב **הבה"ל** (ד"ה אשה) אמרו חז"ל בן מברך לאביו ואשה לבעלה, אבל אמרו חכמים תבוא מארה למי שאשתו ובניו מברכים לו. ומה שאמרו בגמ' שמדליקים עליהם בבתיהם, כיון שלא היו בבית ועיקר החיוב על הבית) (יד).

סימן תרעו סדר הברכות וההדלקה. ובו ה' סעיפים:

סעיפים א-ב-ג

ס'-א המדליק בליל ראשון מברך שלש ברכות: להדליק נר חנוכה, ושעשה ניסים, ושהחינו. ואם לא ברך זמן בליל ראשון, מברך בליל שני או כשיזכור.

ס'-ב מליל ראשון ואילך מברך שתים, להדליק ושעשה ניסים. הגה ויכלך כל הכלכות קולס קיתחיל להלליק (מהרי"ל).

ס'-ג מי שלא הדליק ואינו עתיד להדליק באותו הלילה, וגם אין מדליקין עליו בתוך ביתו, כשרואה נר חנוכה מברך שעשה ניסים, ובליל ראשון מברך גם שהחינו, ואם אחר כך בליל שני או שלישי בא להדליק, אינו חוזר ומברך שהחינו.

מקור ההלכה:

גמ' שבת כג. אמר רבי חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך. ורבי ירמיה אמר הרואה **פרש"י** העובר בשוק ורואה באחד החצרות דולק. ורב יצחק בן יהודה אומר שלא הוזקקה ברכה זו אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין או ליושב בספינה. נר של חנוכה צריך לברך. אמר רב יהודה יום ראשון הרואה מברך ב' **פרש"י** שעשה ניסים ושהחינו שאין עליו לברך להדליק דהא לא אדליק איהו. ומדליק מברך ג' מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת. מאי ממעט? **פרש"י** המדליק בשאר ימים איזו מן השלש ממעט. ממעט זמן. ונימעוט נס? נס כל יום איתא **פרש"י** שהרי כל שמנה הדליקו מן הפך, אבל זמן משהגענו להתחלת זמן היגיענו. מאי מברך? מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של חנוכה.

כתב **בשבולי הלקט** שהרב **יוסף אבן פלט** סובר שנוסח **להדליק** טע"ס הוא שהרי אפשר ע"י שליח. ועוד שבגמ' **פסחים** (ז:) ברוך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על המילה. התם היכי נימא נימא למול **פרש"י** בתמיה משמע דאותו רופא המל את כל בני העיר צווה למול את התינוק הזה. לא סגיא דלאו איהו מהיל **פרש"י** וכי עליו המצוה מוטלת והלא על אביו מוטל. אבי הבן מאי איכא למימר **פרש"י** אי על המלה לשעבר משמע וזה אפשר לו לומר למול, מאי איכא למימר היכי שרינן ליה למימר על המילה. אין הכי נמי **פרש"י** צריך לומר למול. מפני מה לא השיב רב פפי כשאמר לו רב פפא (ע"פ גרסת הב"י ובגמ' שלנו גורסים להפך. הגהות והערות) שהרי נר חנוכה אפשר ע"י שליח ומברכים להדליק? ומפורש **בירושלמי** (סוכה פ"ג ה"ד) שמברכים על נר חנוכה אקב"ו **על** מצות הדלקת נר חנוכה ע"כ. אבל נוסחאות הפוסקים **להדליק** וכן נהגו, ואף שאפשר ע"י שליח, כיון שצריך להשתתף בפרוטה הוי כאילו אינה יכולה להתקיים ע"י אחר וכ"כ **הר"ן.**

כדברי **רש"י** בשם רבותיו כתב **הר"ן** שדוקא מי שלא הדליק ולא הדליקו עליו ואינו עתיד להדליק בלילה, שלא מצאנו יוצא במצוה שצריך לחזור ולברך על הראיה (הובא **במשנ"ב** ס"ק ה) וכ"כ **המרדכי** וכ"כ **הרא"ש.**

כתב **הרא"ש** שאם לא ברך זמן בליל ראשון מברך בליל שני או כשיזכור. כ"כ **בארחות חיים ובשבולי הלקט** והביא ראיה מהגמ' (בערובין מו:) זמן כל שבעה מי איכא? הא לא קשיא דאי לא מברך האידנא מברך למחר וליום אוחרא ע"כ.

כתוב **בתשובה אשכנזית** הרואה (שברך על הראיה) שברך זמן בליל ראשון ולא הדליק, ובליל שני או שלישי בא להדליק אינו חוזר ומברך זמן דקיימא לן (ערובין מ:) זמן אומרו אפילו בשוק ואינו צריך לחזור ולאומרו על הכוס.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

להדליק נר חנוכה: בגמ' וכל הפוסקים כתוב נר **של** חנוכה. **המהרש"ל** כתב שיאמר שלחנוכה בתיבה אחת. ואין מקפידים על זה [**פמ"ג**]. בזמן ולא ובזמן. והגיענו לזמן הלמ"ד בחיריק ולא בפתח (כתב **בכה"ח** אות ב מנהגנו לומר **להדליק נר חנוכה** וכן נוסח **האריז"ל.** לזמן הלמ"ד בפתח וזי"ן בשוא נע. **הגר"מ מאזוז**) (א). **או כשיזכור:** בשעת ההדלקה [**לבוש**]. ולאחר ההדלקה לא מברך בלילה הזה עוד (בהגהות **איש מצליח** כתבו ר"ל אחר חצי שעה או כשכבו הנרות) (ב). **קודם שיתחיל להדליק:** שיהיה עובר לעשיתן, אם שכח לברך ונזכר לפני שהדליק את כל הנרות, יברך את כל הברכות [**רעק"א**]. עו"כ ואם נזכר לאחר שסיים להדליק את כולם יברך רק על הניסים ושהחינו (ד). **וגם אין מדליקן וכו':** יש פוסקים שאפילו יודע שמדליקים עליו, כיון שהוא לא מדליק ולא משתתף בפרוטה צריך לברך על הראיה, מ"מ לא כדאי לעשות כן משום סב"ל (י). **אינו חוזר וכו':** ואם אתמול לא ברך כי סמך על אשתו שהדליקה, כשיבוא בליל שני לביתו וידליק א"צ לברך שהחינו (ז).

סעיף ד

אחר שהדליק אומר: הנרות הללו אנו מדליקין על התשועות ועל הניסים ועל הנפלאות וכו'.

מקור ההלכה:

מסכת סופרים כתבו **הרא"ש** ושמע את **הר"מ** שאמרו וכ"כ **בהגהות מרדכי.**

כתב **המשנ"ב** (ח) אחר שהדליק את הנר הראשון אומרו, וגומר להדליק תוך כדי אמירה. יש בו לו' תיבות כנגד נרות חנוכה מלבד תיבות הנרות הללו **רש"ל.** ובשתי תיבות הנרות הללו יש ח' אותיות רמז לשמונת ימי חנוכה. מ"מ מי שאמרו לאחר שהדליק הכל שפיר דמי [**פמ"ג**].

סעיף ה

יתחיל בליל ראשון בנר היותר ימיני. ובליל שני כשיוסיף נר אחד סמוך לו יתחיל ויברך על הנוסף, שהוא יותר שמאלי, כדי לפנות לימין. וכן בליל שלישי כשיוסיף עוד אחד סמוך לשני נרות הראשונים יתחיל בנוסף, ובו יתחיל הברכה ואחר כך יפנה לצד ימין, וכן בכל לילה. נמצא שתמיד מברך על הנוסף, שהוא מורה על הנס, שהרי בתוספת הימים ניתוסף הנס.

מקור ההלכה:

כתב הרב **דוד אבודרהם** בשם רבנו **יונה** בלילה הראשון מברך את שלשת הברכות קודם ההדלקה שעובר לעשייתן, ובליל שני מברך קודם ההדלקה להדליק, ושעשה ניסים מברך לאחר שהדליק נר ראשון קודם שידליק את הנר השני שהוא הנס של אותו יום וכן בליל שלישי ורביעי וכן כולם ע"כ. נראה מדבריו שהנר שהדליק בליל ראשון אותו מדליק בכל הלילות. אבל **מהרי"ק** כתב מאחר **שהמרדכי** בשם **הר"מ** כתב שיש להתחיל מצד שמאל כדי לפנות לימין משום כל פינות שאתה פונה וכו' (יומא טו:) יתחיל להדליק בליל ראשון בנר היותר ימני ויברך ובליל שני יברך על הנוסף, אבל אם יתחיל בנר השמאלי גם בליל שני יצטרך להדליק בו כדי לפנות לימין ונמצא שבכל יום מדליק אותו נר כדברי הר"מ ע"כ. ואע"פ שלר' יונה לא שייך להקשות כך (כיון שמברך שעשה ניסים על הנר הנוסף בכל לילה) מ"מ דוחק לומר שבליל ראשון יברך לפני הדלקה שעשה ניסים ובשאר לילות לאחר ההדלקה.

בתרה"ד כתב שבני ריינוס נוהגים כהמרדכי להדליק את הנר השמאלי. ובני אוייסטרך מתחילים מצד ימין ומדליקים מימין לשמאל (הובא **במשנ"ב** ס"ק ט), ונראה שעושים כן משום שאין להם מזוזות בבתי החורף וצריכים להדליק מימין הכניסה וא"כ בטפח הסמוך לפתח ימינו הוא הסמוך לפתח וכן צריך להתחיל ע"כ. נראה שמנהג בני ריינוס הוא הנכון, ואין לחלק אם הנרות מימין הכניסה או משמאל הכניסה (הובא **במשנ"ב** ס"ק ט) וכן נוהגים.

הש"ע פסק **כמהרי"ק** ע"פ **המרדכי** בשם **הר"מ**.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

בנר היותר ימני וכו': ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד (**בכה"ח** אות לא כתב כיון שמרן **הש"ע והרמ"א והאריז"ל** אומרים אותו דבר הכי נקטינן) נכון לסדר את כולם בתוך חלל הפתח שיהיו שוים כולם בטפח הסמוך לפתח, ויזהר שלא לפתוח במשך החצי שעה שלא יכבו הנרות (ט). **וכן בכל לילה וכו':** ה"ה שמדליק בחלון או בחלל

הפתח או בבית הכנסת יתחיל בנר הימני וביום השני ביותר שמאלי וכן כולם שתמיד יפנה לצד ימין. וירחיק את עצמו לצד שמאל כדי שיפגע בשמאלי תחלה ולא יצטרף לעבור על המצוות. ולדעת **הי"א** תמיד יברך על הנר הראשון שהוא עיקר המצוה, ובזה יעמיד את הנר הראשון לצד שמאל ובכל יום מוסיף לצד ימין וההדלקה תמיד בנר השמאלי ופונה והולך לימין (יא).

סימן תרעז דין אכסנאי בחנוכה. ובו ד' סעיפים:

סעיף א

אכסנאי שאין מדליקין עליו בביתו, צריך לתת פרוטה לבעל הבית להשתתף עמו בשמן נר חנוכה. ואם יש לו פתח פתוח לעצמו צריך להדליק בפתחו, אף על פי שאותו בית אינו מיוחד אלא לשנה והוא אוכל על שלחן בעל הבית. והוא הדין לבן האוכל אצל אביו. הגה ויש לומרים לכזמן הזה שמליקין בפנים ממש, ילליק במקום שמוכל, וכן נהגו (רשב"א).

מקור ההלכה:

גמ' שבת כג. אמר רב ששת אכסנאי **פרש"י** לוקח. חייב בנר חנוכה, א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא, בתר דנסיבי **פרש"י** ופעמים שהייתי מכסנאי ללמוד תורה. אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדלקי עלי בגו ביתאי **פרש"י** בניתי.

כתב **הרא"ש** בן האוכל אצל אביו, או האוכל אצל חברו ויש לו בית מיוחד לשינה צריך להדליק בו משום חשד כי אין העוברים ושבים יודעים שאכל במקום אחר, ואפילו לדידן שמדליקים בפנים וידוע לבני החצר שאכל במקום אחר, שייך חשד משום העוברים ושבים. **הרשב"א** כתב שא"צ להדליק אבל צריכים להשתתף בפרוטה כדין אכסנאי.

כתב **מהר"י אבוהב** בשם **ארחות חיים** בן גדול בבית אביו ואינו סמוך על שלחן אביו הרי הוא כאכסנאי וצריך להשתתף, וה"ה חתניו אם אין להם בית שידליקו עבורם.

כתב **בתרה"ד** אכסנאי שהוא נשוי אם רוצה להדר להדליק ולברך מותר ע"כ. כתב **הב"י** שאין לסמוך על זה ולברך ברכה שאינה צריכה. וכתב **בד"מ** שהמנהג כתרה"ד וכ"ה **במהרי"ל.**

כתב רב **שר שלום** אנשים הרבה הדרים בחצר שורת הדין שמשתתפים כולם בשמן ויוצאים בנר אחד, אבל להידור מצוה כ"א מדליק לעצמו על פתח ביתו. ואם פתח פתח לעצמו חייב להדליק משום חשד.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

אכסנאי וכו': ה"ה בחורים שלומדים חוץ לביתם צריכים להשתתף בפרוטה. ודוקא שאוכל בפני עצמו, אבל אם הוא סמוך על שלחן בעה"ב, הוא בכלל בני ביתו. וה"ה משרתיו שסמוכים על שלחנו בקביעות מהדין א"צ להדליק אא"כ ירצו להיות מהמהדרין (א). **שאין מדליקין עליו בביתו:** כי מהדין יוצא כשאשתו מדליקה בבית, וא"צ להשתתף בפרוטה. כתב **הט"ז** בשם **רש"ל** דוקא כשהוא יודע שאשתו מדליקה, אבל אם לא יודע צריך להדליק ולברך. ולכן מי שלא ידע שהדליקו עליו ובא לביתו באותו לילה ומצא שהדליקו, צריך להדליק כיון שלא ידע תחילה מן הסתם היתה דעתו להדליק בעצמו ולא לצאת בהדלקת אשתו. ולדעת **המ"א** ידליק בלי ברכה (ב). **לתת פרוטה:** וא"צ צריך להשתתף בחצי הוצאות הנרות [יש אחרונים שסוברים שבעה"ב צריך להוסיף קצת שמן, מלבד שיעור החצי שעה לצורך עצמו]. ה"ה אם בעה"ב מקנה לו חלק מהשמן במתנה. מ"מ אם יש לאכסנאי נר יותר נכון להדליק בעצמו (כתב **הבה"ל** (ד"ה להשתתף) צריך להזהר שלא ידליק זה לילה אחד וזה לילה אחד, אלא יהיה השמן משותף בכל לילה ולילה או שיתן פרוטה לזכות לו חלק בכל הלילות) (ג). **להשתתף עמו:** אפילו אם אוכל על שלחן בעה"ב, כיון שאינו סמוך על שלחנו בקביעות צריך להשתתף עמו. וצריך האכסנאי לשמוע הברכות מבעה"ב [**אחרונים**] (ד). **ואם יש לו וכו':** כיון שהטעם משום חשד אפילו אם יודע שמדליקים עליו בביתו צריך להדליק (ה). **פתח פתוח וכו':** אפילו אם הוא פתוח לאותו צד שהדליק בעה"ב חוששים שכשידעו שהתאכסן כאן אורח יאמרו שלא הדליק נר חנוכה (ו). **לעצמו:** משמע שאם אין לו פתח לעצמו אפילו אם מתאכסן בחדר בפני עצמו יכול להשתתף בפרוטה עם בעה"ב, ואם הוא נשוי יכול לסמוך על בני ביתו. י"א שבזמננו שמדליקים בתוך הבית, אפילו נשוי שמדליקים עליו בביתו ג"כ צריך להדליק כי מי יודע באכסניה שיש לו אשה שמדליקה עליו, ולא יועיל להשתתף בפרוטה. מסיק **המ"א** שאין להחמיר כן רק כשיש לו חדר בפני עצמו. אבל אם יש לו נר נכון להדליק בעצמו. כמה פוסקים סוברים שכשהוא סומך על אנשי ביתו אע"פ שיוצא בזה ידי נר חנוכה, מ"מ כשהוא רואה נר צריך לברך שעשה ניסים, ולכן טוב יותר להדליק נר אחד ולא לסמוך על אנשי ביתו (ז). **צריך להדליק וכו':** כיון שההדלקה היא משום חשד י"א שלא יברך אם יודע שמדליקה עליו בביתו, ואם לא מדליקים עליו צריך

לברך (ח). **אע"פ שאותו בית וכו':** שאין העולם יודעים שאוכל במקום אחר [**טור**] (ט). **האוכל אצל אביו:** אפילו אוכל אצלו בקביעות, משום חשד (י). **וי"א שבזמן הזה כו':** גם הדעה הראשונה (הש"ע) מודה בזמן הזה שמדליקים בפנים והחשד רק מפני בני הבית והם יודעים שמדליק במקום שאוכל, או שהשתתף בפרוטה (יא). **במקום שאוכל:** מי שסועד אצל חברו באקראי, ויש לו בית באותה העיר, צריך להדליק בביתו, או שיצוה לאשתו שתדליק בביתו, מ"מ מצוה בו יותר מבשלוחו (כתב **הבה"ל** (ד"ה במקום שאוכל) אם הולך עם בני משפחתו אל אביו או חמיו ואוכל וישן שם, אף שביום אוכל אכילת עראי בביתו, מדליק בבית שאוכל וישן שם, כ"ש כעת שההכר הוא רק לבני הבית [**פר"ח**]) (יב).

סעיף ב

קטן שהגיע לחינוך צריך להדליק.

מקור ההלכה:

ארחות חיים.

כתב **המשנ"ב** (יג) לפי פסק הש"ע שאפילו המהדרין מן המהדרין אין מדליקין אלא נר אחד לכל בני הבית ע"כ מדובר שיש לקטן בית בפני עצמו, אבל לדידן (האשכנזים) שנוהגים שכל אחד מדליק נר בפני עצמו, בכל אופן הקטן צריך להדליק בעצמו וכ"פ הרמ"א. אבל **השלטי גיבורים והמאירי** סוברים שאפילו לדידן א"צ לחנך קטן אא"כ יש לו בית משלו.

סעיף ג

יש אומרים שאף על פי שמדליקין עליו בתוך ביתו, אם הוא במקום שאין בו ישראל, מדליק בברכות. הגה כי חייב ללמוד הלכות הנרות (מרדכי), וכן נוהגין. ומפילו אם הוא מגל יהודים ולומה הנרות, אם רוצה להחמיר על עצמו ולהדליק בפני עצמו, מדליק ומברך עליהם. וכן נוהגין (תרה"ד ומהרי"ל).

מקור ההלכה:

כתב **המרדכי** לגבי הדין שאם מדליקין עליו בביתו אינו צריך, שמכל מקום צריך לראות, שהרי בגמ' נאמר הרואה יומא קמא מברך שתים מכאן ואילך אחת. וכן אומר **ר"י** שנהגו אלו שהולכים ליריד, ואין יהודי שגר באותה העיר, שמדליקין בבית הגוי.

כתב **מהר"י אבוהב** בשם **ארחות חיים** מי שהלך לכפר שאין בו ישראל ולן שם בליל חנוכה, אע"פ שאין לו בית מיוחד הרב **משולם** היה נוהג להדליק ולברך על הנס. ועוד מי שבא בספינה או שהוא בבית גוים מדליק בברכות ומניחה על שלחנו, ואינו דומה לאכסנאי שאם מדליקים עליו בביתו א"צ להשתתף בפרוטה, כיון ששם יש פרסום לנס ע"כ. וכ"כ **המרדכי.**

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

כי חייב לראות: זה סותר למש"כ בס' תרעו ס' ג שכשמדליקים בביתו שאינו צריך לברך על הראיה, שסתם שם הש"ע כהפוסקים החולקים על המרדכי. ולכן אין לנהוג להדליק בברכה, אא"כ שיאמר שלא רוצה לצאת בהדלקת אשתו (יד). **אם רוצה להחמיר וכו':** ובלבד שיכוון שאינו רוצה לצאת בהדלקת אשתו (טו). **וכן נוהגין:** כן סוברים הרבה אחרונים. ויש סוברים שלא יכול לומר שלא רוצה לצאת בהדלקת אשתו, וידליק בלא ברכה. אף שאין למחות במברכים, טוב יותר לשמוע הברכה מאחר ויענה אמן ויכון לצאת, או שידליק זמן מה לפני שאשתו מדליקה (כתב **הבה"ל** (ד"ה ולהדליק בפני עצמו) ראוי לכל ירא שמים שיוצא לדרך שיצוה לאשתו שתדליק תכף בצאת הכוכבים, והוא יסמוך על הדלקתה, ואח"כ כשיגיע לאכסניה ידליק בלי ברכה וישמע הברכות מאחר שחייב להדליק ויענה אמן) (טז).

סעיף ד

הנותר ביום השמיני מן השמן הצריך לשיעור הדלקה, עושה לו מדורה ושורפו בפני עצמו, שהרי הוקצה למצותו. ואם נתערב בשמן אחר ואין שישים לבטלו, יש מי שאומר שאין להוסיף עליו כדי לבטלו.

מקור ההלכה:

מדרש תנחומא פרשת נשא "ביום השמיני" ילמדנו רבנו, נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון, מהו להדליק בה בשני? כך שנו רבותנו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון, מוסיף עליו כל שהוא, ומדליקו ביום שני, ואם הותיר ביום שני, מוסיף עליו ביום שלישי ומדליקו, וכן בשאר הימים (הובא **במשנ"ב** ס"ק יז). אבל אם הותיר ביום שמיני, עושה לו מדורה בפני עצמה ומדליקה. למה כיון שהוקצה למצוה, אסור להשתמש ממנו.

כ"כ **הרא"ש** בשם **השאילתות והמרדכי** בשם המדרש תנחומא ופסיקתא רבתי.

הקשה **הב"י** שהטור בסימן תערב כתב שאם נתן בה שמן יותר מכשיעור יכול

לכבותה לאחר שעבר השיעור ויכול להשתמש לאורה וכ"כ הרי"ף והרא"ש, וזה סותר את המובא כאן, וכ"כ **הר"ן** שזה סותר את דברי הרי"ף ע"כ. אבל **הרא"ש** סובר שאין זה סותר כי אם היה סובר שדעות אלו סותרות היה מביאן סמוכות זו לזו, וכן דעת הטור. **ומהר"י אבוהב** כתב לחלק שכשנתן שמן בנר ולא הקצהו אלא לשיעור הדלקה, יכול אח"כ להסתפק ממנו או לכבותו, אבל אם נתן השמן בנר סתם, אז הוקצה למצות חנוכה וצריך לעשות התיקון הנזכר (מדורה) ע"כ. ולי נראה לחלק שבס' תרעב מדובר שנתן שמן יותר מכשיעור מותר להנות ממנו שלא הוקצה למצוה אלא השיעור הצריך בלבד, וכאן מדובר שנותר מהשמן השיעור הצריך להדלקה שהוקצה למצוותו (הובא **במשנ"ב** ס"ק יח), וכ"כ **בהגה"מ.**

דייק **הב"י** במה זה שונה מעצי סוכה ונוייה שמותרים לאחר החג, תירץ **הר"ן** ששם מקצה אותם רק לימי החג ולא מקצה אותם לגמרי, משא"כ השמן והפתילות שעשוים להתבער לגמרי כשנותנם בנר מקצה אותם לגמרי למצוה ודומה לעצי סוכה ונוי שנפלו בחג שאסורים, ואינו דומה לנר שבת שאע"פ שעשוי כולו למצוה ומותר להנות ממנו לאחר השבת, משום שאף בעודו דולק למצותו נהנים ממנו, משא"כ נר חנוכה וכ"כ **התוס'.**

כתב **הר"מ מרוטבורק** אם נתערב ממנו בשמן אחר ואין שישים לבטלו, אין להוסיף עליו כדי לבטלו, ואינו דומה לעצים שנשרו מהדקל לתוך התנור ביו"ט שמרבה עליהם עצים מוכנים ומבטלם, משום שלא נהנה מהם אלא לאחר ביעורם, אבל כאן נהנה בשעה שהנר דולק.

כתב **הטור** ואסור להשהותו לשנה הבאה שמא יבוא להנות ממנו, ואפילו אם יתנו בכלי מאוס (הובא **במשנ"ב** ס"ק יט).

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

מן השמן הצריך וכו': יש פוסקים שסוברים שאם נתן שמן בסתם הוקצה כל השמן, אם לא התנה לכתחלה שלא יאסר אלא כשיעור (יח). **שאין להוסיף עליו וכו':** ביו"ד ס' צט סעיף ו יש מתירים בכל איסור דרבנן להוסיף עליו אם נתערב, ולכן כתב הש"ע כאן יש מי שאומר (**בחזו"ע** עמ' קס פסק שמותר להוסיף עד שיהיה שישים לבטלו ושכן עיקר. כתב **הבה"ל** (ד"ה מן השמן) אם נכבה בליל שביעי והוסיף בליל שמיני הרבה שמן יותר מכשיעור ודלק כשיעור חצי שעה ונותר, נראה שלכ"ע אסור להנות מהשמן שודאי יש כאן מהשמן האסור של יום שביעי, אא"כ הוסיף יותר משישים מהמעט שנותר ביום השביעי) (כ).

סימן תרעה נר של שבת קודם לנר של חנוכה. ובו סעיף אחד:

מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת, יקנה נר שבת מפני שלום ביתו (ועיין לעיל סימן רסג סעיף ג). **ואם יש לו לשל שבת ואין לו לנר חנוכה וליין לקידוש היום, יקנה לנר חנוכה משום פרסומי ניסא.** הגה והוא הדין נר חנוכה קודם ליין הבדלה. ועיין לעיל סימן רלו סעיף ה.

מקור ההלכה:

גמ' שבת כג: אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה **פרש"י** נר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כלי לקנות שמן לשתי נרות נר ביתו עדיף משום שלום ביתו **פרש"י** שבני ביתו מצטערים לישב בחושך. נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום מהו קידוש היום עדיף דתדיר או דילמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא? בתר דאיבעיא הדר פשטה, נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא.

כתב **הב"י** ואע"ג שקידוש היום דאורייתא (פסחים קו. ברכות כ:) ונר חנוכה דרבנן, כיון שאפשר לקדש על הפת (פסחים קו:) עדיף להקדים נר חנוכה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

לקנות נר חנוכה וכו': אם יש לו נר אחד לשבת די בזה, אע"ג שראוי שיהיו שניים, במקום הדחק די שיהיה אחד על השלחן והשאר לחנוכה להיות מהמהדרין [**אחרונים**] (א). **מפני שלום ביתו:** י"א שבזמננו שמדליקים בפנים יקנה לנר חנוכה, שהרי לא ישב בחושך, אע"פ שאסור להשתמש לאורה הרי זה כשעת הסכנה. אבל רוב האחרונים לא מחלקים בין זמן הגמ' לזמננו (**בחזו"ע** עמ' קסח כתב שאם דולק בבית אור החשמל, ידליק הנר למצות חנוכה) (ב). **ועיין לעיל ס' רסג סעיף ג:** שמבואר שם שאם אין ידו משגת לנר שבת וקידוש היום, נר שבת קודם (ג). **ואין לו לנר חנוכה וליין וכו':** מדובר שיש לו פת, כי אם אין לו פת הפת דוחה אפילו נר של שבת, וכ"ש חנוכה וקידוש היום (ד). **יקנה נר חנוכה:** נר אחד, והמותר ליין לקידוש (ה). **משום פרסומי ניסא:** וקידוש היום יכול על הפת, ועל היין הוא רק מדרבנן, שמהתורה יוצא בזכירת דברים (ו).

סימן תרעט. ובו סעיף אחד:

בערב שבת מדליקין נר חנוכה תחילה ואחר כך נר שבת. הגה ומדרך עליהם כמו בחול, אף על פי שמדליקין בעוד היום גדול (תרה"ד).

מקור ההלכה:

כתב **בה"ג** נר של שבת ושל חנוכה ידליק של חנוכה תחילה, שאם ידליק של שבת קיבל שבת ונאסר עליו להדליק של חנוכה.

הר"ן כתב **שהרמב"ן** הקשה על בה"ג, והוא השיב על דבריו והסכים עם בה"ג, וכ"כ **המרדכי**, אבל **הרא"ש** (וכ"כ **הטור** בשם **תוס'**) כתב שמשמע בגמ' שקבלת שבת אינה תלויה בהדלקת הנר, וכתב **ר' ירוחם** שכן עיקר. וכ"נ דעת **ה"מ** שכתב שכבר השיבו על בה"ג הרמב"ן **והרשב"א** ושאין שום ראיה בדברי **הרמב"ם** שהדלקת נר שבת קבלה אוסרת.

כתב **הב"י** למעשה ידליק של חנוכה תחילה שאף להחולקים על בה"ג, אם רצה להקדים של חנוכה רשאי. **הד"מ** כתב שאין דבריו נראים שהרי **הרשב"א** כתב וכן **ר' ירוחם** שידליק של שבת תחילה משום שתדירה. אולם נוהגים להדליק של חנוכה תחילה וכ"כ **במנהגים.**

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

נר חנוכה תחילה: כדי לחוש לדעה שמקבלים שבת בהדלקה, אבל רוב הפוסקים חולקים על זה, ולכן אם הדליק של שבת ולא קיבל שבת במחשבתו, יכול להדליק אח"כ (**בבא"ח** ש"א פ' וישב הל' חנוכה אות כ כתב שיש טעם ע"פ סוד כנזכר בר' **האר"י** שאם ידליק של שבת קודם עושה פגם ח"ו). וה"מ באיש אבל אשה שהמנהג (אשכנז) שמן הסתם מקבלת שבת בהדלקה, לא תדליק של חנוכה, אלא תאמר לאחר להדליק, והוא יברך על ההדלקה, ושעשה ניסים ושהחינו יכולה היא לברך (א). **בעוד היום גדול:** דוקא קודם פלג המנחה שהוא שעה ורבע קודם הלילה. וצריך לתת שמן כדי שידלוק חצי שעה לאחר צה"כ. וכן אם מדליק נרות (שעוה). ואם אין לו מספיק, ידליק לפחות אחד שיחזיק שיעור זה. נכון להתפלל מנחה תחילה ואח"כ ידליק (**בבא"ח** שם כתב ולא יעשה כמנהג בורים, שמדליקים נר חנוכה ואח"כ מתפללים דהוי תרתי דסתרי) (ב).

סימן תרפ שלא להניח הנרות סמוך לפתח בליל שבת. ובו ב' סעיפים:

סעיף א

בליל שבת צריך ליתן שום דבר לחוץ בין הנרות לפתח, בשביל הרוח שלא יכבה הנרות כשפותח את הדלת.

מקור ההלכה:

נתבאר בס' רעז.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

בליל שבת וכו': גם בחול צריך להזהר שלא להניח את הנרות במקום שהרוח שולטת שם (א). **שום דבר לחוץ וכו':** במקום שמדליקים את הנרות מול הפתח בפנים, וגם אם מניחם בכותל מאחורי הדלת יש להזהר בזה. אבל אם מדליק בבית החורף ויש בית לפני בית החורף, אין לחוש שאפילו אם יכבה אין זה פסיק רישא, אא"כ פתח בית החורף מכוון נגד פתח הבית לחצר או לרה"ר, שאז צריך לנעול פתח הבית קודם שיפתח פתח בית החורף [**ב"ח**] (ב). **בין הנרות וכו':** ואם לא נתן אסור לפתוח הדלת (ג).

סעיף ב

בערב שבת אסור לקבוע הנרות בדלת עצמה אחורי הדלת, ויש מי שמתיר (ועיין לעיל סימן רעז סעיף א).

מקור ההלכה:

הר"מ מרוטנבורק ראה את הרב **שמואל** שהיה קובע נרות חנוכה בדלת עצמה כיון שהדלת מחוברת לבית בטלה לו, ולא נחשב שמטלטל את הנר, ואין לחוש שמטה את השמן או השעוה אל הפתילה שהרי נר שעל הטבלא מנער את הטבלא והוא נופל ולא חוששים כי לא שייך בזה מכבה או מבעיר, ואפילו אם כן דבר שאינו מתכוון הוא ואינו פסיק רישא ע"כ. ולפי פרוש **ר"י** שבנעילתו מרחיק את השמן מהפתילה או מקרב אליה. והנר שעל הטבלא מדובר שאין שם שמן, כי אם יש שמן פסיק רישא הוא.

הש"ע בסתם פסק **כר"י. והיש** אומרים הוא **הר"מ** בשם **הרב שמואל.**

כתב **המשנ"ב** (ה) מה שהפנה לס' רעז שם סתם לאיסור, וכן הלכה.

סימן תרפא אין מבדילין בנר חנוכה במוצאי שבת. ובו ב' סעיפים:

סעיף א

במוצאי שבת אין מבדילין בנר חנוכה, שאין נהנין לאורו, ואין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו.

מקור ההלכה:

טור בשם **הירושלמי** (כתבו בהגהות והערות שאין נמצא בירושלמי שלפנינו).

כתב **המשנ"ב** (א) אם ברך תחילה על נר חנוכה אין להבדיל עליהם אח"כ, אבל יכול להבדיל על הנר ולכבותו ולחזור ולהדליקו למצות נר חנוכה, וטוב לעשות כן הואיל ונעשתה בו מצוה אחת תעשה בו נוספת, אבל כיון דקיימא לן שעדיף לאחר הוצאת שבת לכן מדליקים נר חנוכה תחילה ושוב א"א להבדיל עליו (כתב **בכה"ח** אות א לפי פסק הש"ע בס' תערב לאחר שדלק כשיעור מותר).

סעיף ב

מדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה. הגה וכל שכן בביתו שמדליק ולחר כך מבדיל, שהרי כבר הבדיל בבית הכנסת.

מקור ההלכה:

כתב **בתרה"ד** שמדליקים נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה כדי לאחר אפוקי יומא. **ור' דוד אבודרהם** כתב שמדליקים אותה לאחר שמבדילים על הכוס. כתב **הד"מ שבמהרי"ל ואגור** כתבו כתרה"ד.

הש"ע פסק **כתרה"ד.**

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

קודם הבדלה: אף שמצות הבדלה תדירה, עדיף לאחר הוצאת שבת, וגם בהדלקה יש פירסום הנס. אם שכח אתה חוננתנו יאמר המבדיל בין קדש לחול וידליק. אח"כ אומרים ויתן ומבדילם (ב). **וכ"ש בביתו וכו' שהרי כבר הבדיל:** דבריו מגומגמים שהרי לא התכוון לצאת בהבדלה של הש"ץ. **הט"ז** ועוד אחרונים כתבו שמצות הבדלה קודמת שהיא תדירה. ולכן בבית הכנסת אין לשנות המנהג להדליק קודם הבדלה, ובבית דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד (**בחזו"ע** עמ' קפב פסק שבבית יבדיל תחילה ואח"כ ידליק) (ג).

סימן תרפב דין על הניסים בחנוכה. ובו ג' סעיפים:

סעיף א

כל שמונת ימי חנוכה אומר על הניסים בברכת המזון בברכת הארץ, ובתפילה בברכת מודים. ואם לא אמר אין מחזירין אותו (ועיין לעיל סימן רצד סעיף ד ו ה). **ומיהו אם נזכר באותה ברכה, כל זמן שלא הזכיר את השם, אפילו נזכר בין אתה להשם חוזר.** הגה יש אומרים כששכח על הניסים בברכת המזון כשמגיע להרחמן יאמר הרחמן יעשה לנו ניסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, בימי מתיתיהו כו' (כל בו) (וכבר נתבאר סימן קפז סעיף ד).

מקור ההלכה:

גמ' שבת כד. איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון **פרש"י** בתפילה פשיטא לן שהרי להלל והודאה נקבעו. **ותוס'** כתבו שבתפילה פשיטה שהיא בכיבור ויש פירסום הנס, אבל ברכת המזון בבית אין כ"כ פרסום הנס. כיון דמדרבנן היא לא מדכרינן **פרש"י** לא חייב להזכיר. או דלמא משום פרסומי ניסא מדכרינן? אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא אינו מזכיר **פרש"י** אינו צריך להזכיר. ואם בא להזכיר מזכיר בהודאה. רב הונא בר יהודה איקלע לבי רבא סבר לאדכורי בבונה ירושלים, אמר להו רב ששת כתפילה, מה תפילה בהודאה **פרש"י** דהא כולה מילתא דחנוכה עיקרה להודאה ניתקנה. אף ברכת המזון בהודאה **פרש"י** בברכת הארץ.

שם ימים שאין בהם קרבן מוסף וכו' ערבית שחרית ומנחה מתפלל שמנה עשרה ואומר מעין המאורע בשומע תפילה ואם לא אמר אין מחזירין אותו ואין בהן הזכרה בברכת המזון.

תוספתא (ברכות פ"ג ה"יד) כל שאין בו מוסף כגון חנוכה ופורים וכו'.

הרי"ף והרא"ש למדו מהברייתא ומהתוספתא שאם לא אמר על הניסים אין מחזירין אותו כיון שאינם מהתורה, וכן נהגו. ודלא **כאבי עזרי** שהביא **המרדכי** שכיון שנהגו וגם ברך על מנת להזכיר הרי זה כחובה וחוזר.

ר"ת היה חוזר אם נזכר שלא אמרו קודם שעקר רגליו, ואינו נראה **לר"י ולרא"ש.**

הש"ע פסק **כהרי"ף והרא"ש** שאם לא אמר לא מחזירים אותו. וכדברי **הטור** שאם נזכר באותה ברכה קודם שהזכיר השם.

[כתוב **בארחות חיים** יוחנן הוא חשמונאי כמוזכר ביוסיפון, ויש אומרים חשמונאי דרך גדולה. יש אומרים

הרשעה הרי"ש בחיריק פירוש בעלת הרישעה שם דבר, ויותר נכון לומר הרשעה בחטף פתח תחת הרי"ש והוא שם תואר. אומר זדים ביד עוסקי תורתך ולא דבר והיפוכו הוא על דרך הפסוק "זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נטיתי" (תהילים קיט נא)].

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

אומר על הניסים: יאמר ועל הניסים בוי"ו, בתפילה ובברכת המזון. כשעמדה יש לדלג תיבת עליהם שהרי אומר אח"כ על עמך ישראל, אא"כ אומר ועל עמך ישראל (א). **בברכת המזון בברכת הארץ וכו':** בברכה מעין שלש בחנוכה ובפורים אין מזכירים (ב). **אין מחזיריין אותו:** ואין חילוק בין שבת לחול אף שמצד שבת חייב לאכול [**פמ"ג**] (ג). **כשמגיע להרחמן וכו':** ה"ה שיאמר כן לאחר התפילה דרך בקשה קודם יהיו לרצון [**א"ר**] (ד). **יאמר הרחמן:** וכן בפורים [**לבוש**]. ובראש חדש שבחנוכה יאמר הרחמן הוא יחדש וכו' משום שהוא תדיר קודם (ה).

סעיף ב

גם במוסף של שבת ושל ראש חדש צריך להזכיר של חנוכה, אף על פי שאין מוסף בחנוכה.

מקור ההלכה:

גמ' שבת כד. איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין **פרמ"י** בתפילת מוספין של שבת ושל חדש שבתוך ימי החנוכה מהו להזכיר על הניסים בהודאה. כיון דלית ביה מוסף בדידיה לא מדכרינן או דלמא יום הוא שחייב בארבע תפילות **פרמ"י** ערבית ושחרית ומוסף ומנחה וכיון שתפילה זו חובת היום היא פחותה משאר תפילות של יום? רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוייהו אינו מזכיר, רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו מזכיר.

כתב **הב"י** שמסקנת הגמ' שמזכיר. וכ"פ **בש"ע**.

כתוב **בהגהות מרדכי** אם לא הזכיר של חנוכה במוסף מחזירים אותו ע"כ. נראה מדבריו שיש חולקים בדבר, ודבריו דוקא לשיטת ראבי"ה, כי לדידן אפילו ערבית שחרית ומנחה לא חוזר.

כתב **הרשב"א** מי שלא הזכיר של חנוכה בתפילה אינו חוזר, ואינו דומה לראש חודש. שאם טעה בברכת המזון בשבת שחוזר, כי בראש חדש חוזר גם בתפילה שיש לו מצד המאורע עצמו קרבן מוסף אלא שלא חייבהו לחזור אלא במקומות החייבים בתפילה, אבל בברכת המזון שלא חייב לאכול פת א"צ לחזור, משא"כ בשבת שחייב

לאכול וחוזר כבתפילה שזה וזה חובת היום, אבל בחנוכה שאפילו בתפילה המחויבת לא חוזר אף באכילה המחויבת לא חוזר ע"כ. (**במור וקציעה** הקשה דקיימא לן שאם חל ראש חדש בשבת וטעה בברכת המזון ולא הזכיר לא חוזר. הגהות והערות).

כתב **המשנ"ב** (ו) אם לא אמרו אין מחזירים אותו.

סעיף ג

אין אומרים כשם שעשית וכו', אלא מסיים ועשית עמהם ניסים וגבורות בימים ההם בעת הזאת. ויש אומרים שאומרים אותו.

מקור ההלכה:

כתבו **התוס'** יש שאין אומרים כשם משום (ברכות לד.) לעולם אל ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' אחרונות, ושטות הוא שטעם זה הוא למתפלל ביחידות אבל בשביל הציבור מותר. והטעם שאין לאמרו משום (פסחים קיז:) שכל דבר שלהבא תיקנו בלהבא, והודאה היא על לשעבר (הובא **במשנ"ב** ס"ק ד) **והרא"ש** לא היה אומרו. **ובארחות חיים** כתב שזה הנוסח ברוב התפילות וכן הוא בנוסחת **הרמב"ם** וכ"כ **במסכת סופרים** הלכך דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד.

הש"ע בסתם פסק כדברי **הרא"ש**, **והי"א** כדעת היש אומרים המובאת **בארחות חיים**.

כתב **המשנ"ב** (ח) בעל הניסים יש לומר להשכיחם תורתך, ולא מתורתך. צריך לומר שמונת ימי חנוכה אלו להודות [**מ"א**].

סימן תרפג ובו. סעיף אחד:

כל שמונת ימי חנוכה גומרים את ההלל. הגה וכל שמונת ימי חנוכה אין אומרים תחנון ואו"ל למנצח ולילוק הלין, גם בערב חנוכה במנחה. ועיין לעיל סימן קלח (מהרי"ל ומנהגים).

מקור ההלכה:

גמ' ערכין י. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהודה שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהם הלל כו' ושמונת ימי חנוכה וכו'.

כתב **בשיבולי הלקט** הטעם משום שחולק בנרותיו כל יום חולק משלפניו הרי הוא כחג שחלוק בקרבנותיו, ועוד שהנס התחדש בכל יום (הובא **במשנ"ב** ס"ק א), ועוד

שקוראים בנשיאים ובכל יום נשיא שלו, א"כ כל נשיא צריך לגמור את ההלל על קורבנותיו ואין ראוי לחדש קריאה בלא קריאת ההלל.

כתב **המשנ"ב** (א) אחר ההלל אומרים חצי קדיש. אבל לא יהיה ש"ץ בשחרית כי אומרים הלל. אבל בערבית יכול להיות וכן בערבית של ראש חדש. אין אומרים קל ארך אפים בשני וחמישי בחנוכה וגם לא יהי רצון אחר הס"ת. לענין לומר הלל בבית האבל כתב **בשע"ת שהפר"ח** ס"ל שלא לומר, ואילו **הא"ר וברכ"י** סוברים שאומרים. **והמ"א** כתב שטוב שכ"א יקרא בביתו. אבל האבל בעצמו ודאי שלא יאמר. (כתב **בחזו"ע** עמ' ריז שגם האבל חייב לגמור את ההלל בכל ימי חנוכה, וכ"ש הציבור שמתפללים בבית האבל).

סימן תרפד סדר קריאת התורה בחנוכה. ובו ג' סעיפים:

סעיף א

קורין בקרבנות הנשיאים שבפרשת נשא, שלשה בכל יום. ומתחילין בברכת כהנים (ויש אומרים שמתחילין ויהי ביום כלות משה (טור), וכן אנו נוהגים), **וקורא אותו עם כהן ולוי, וישראל קורא ביום הראשון.** (ויש אומרים שכהן קורא כל אותה הפרשה עד ביום הראשון, והלוי והישראל קורין ביום הראשון) (מנהגים) (וכן נוהגין). **ביום שני קורא כהן ביום השני עד פר אחד בן בקר, ולוי עד ביום השלישי, וישראל חוזר וקורא ביום השני, ועל זה הדרך בכל יום.** הגה ויש לומליס שקורא כל יום שלאחריו, להיות ביום השלישי, וכן בכל יום, וכן נוהגין (הגה"מ). **ביום שמיני מתחילין ביום השמיני, וגומרין כל הסדר, וקוראין פרשה ראשונה של בעלותך.** (ונוהגים לסיים כן עשה את המנורה) (מנהגים).

מקור ההלכה:

משנה מגילה ל: בחנוכה בנשיאם **פרש"י** להוי נמי חנוכת המזבח.

פסיקתא רבתי ו אמר רבי חנינא בעשרים וחמישה בכסליו נגמרה מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן וכו' מעתה הפסיד כסליו שנגמרה מלאכה בו. לאו מהו ותשלם אמר הקב"ה עלי לשלם לו. מה שילם לו הקב"ה חנוכת בית חשמונאי.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

כהנים: לפי שנעשה הנס ע"י כהנים (ב). **עם כהן ולוי:** כהן יקרא עד לפני המשכן או עד לחנוכת המזבח, והשאר יקראו לוי וישראל. לקרוא לכהן עד ואני אברכם הוא

טעות וצריך לבטל המנהג, שצריך שיקראו השלשה בסדר היום (**ובחזו"ע** עמ' רלד כתב שיש להם על מה שיסמכו, ואם יסכימו לבטל מנהגם תע"ב). אחר הקריאה אומרים חצי קדיש. אם טעו וקראו ביום שני של חנוכה פרשת נשיא שלישי וכיוצא, עלתה להם (ג). **השמיני:** כהן ולוי קוראים בקרבנו של גמליאל, וישראל גומר (כתב **בכה"ח** אות יא היינו לפי המנהג שכתב הרמ"א, אבל לפי הש"ע שכל הג' עולים קוראים בנשיא היום לכתחילה יש לקרוא לג' ביום השמיני) (ד).

סעיף ב

בשבת שבחנוכה מוציאין שני ספרים, באחד קורא בפרשת השבוע ובשני קורא בשל חנוכה, ומפטיר רני ושמחי. אם חלו בו שתי שבתות, מפטיר בשניה במלכים בנרות דשלמה הגה ומס חלה חתונה בשבת זו, מפטיליס בשל **חנוכה** (מנהגים).

מקור ההלכה:

גמ' מגילה לא. בחנוכה בנשיאים ומפטירין בנרות דזכריה **פרש"י** רני ושמחי על סס לציתי והנה מנורת זהב כולה וגו'. ואי מיקלע שתי שבתות קמיתא בנרות דזכריה בתרייתא בנר דשלמה **פרש"י** ויעש חילוס וגו' ואת המנורות חמש מימין וגו'.

כתב **הר"ן** אע"ג שנרות שלמה קודמת, אפילו הכי עדיף נרות דזכריה משום שהם נבואה על העתיד.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

השבוע: שבעה קרואים לפחות, ואומר חצי קדיש (ה). **בשל חנוכה:** אם הוא יום ראשון של חנוכה מתחיל מויהי ביום כלות [**לבוש**]. המפטיר קורא רק את הנשיא של אותו היום. וכן בראש חודש קורא הרבעי רק את הנשיא של אותו יום, וכן ביום שני של ר"ח (ו). **מפטירין בשל חנוכה:** אף שהמנהג בשבת חתן לקרוא שוש אשיש, בחנוכה בין שבת ראשונה בין שניה לא נדחית, שפרסום הנס עדיף. **והמ"א** כתב י"א ששבת שניה תדחה, אבל **הא"ר** כתב שמשמע מהרמ"א שאין חילוק וכן נוהגים (ח).

סעיף ג

אם חל ראש חדש טבת בשבת מוציאין שלשה ספרים, וקורין ששה בפרשת השבוע, ובשני קורא אחד בשל ראש חדש ומתחיל וביום השבת, ובשלישי קורא מפטיר בשל חנוכה, ומפטיר רני ושמחי. ואם חל ראש חדש בחול מוציאין שני ספרים, וקורין באחד שלשה בשל ראש חדש, ובשני קורין

אחד בשל חנוכה. ואם טעה החזן וקרא רבעי בשל ראש חדש, אם לא הוציאו ספר שני אין צורך לקרות יותר, אבל אם הוציאו ספר שני, משום פגמו צריך לקרות חמישי בשל חנוכה. הגה ומס טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה, לריך להפסיק לקרות בשל לשם חלש (אבודרהם). ומס לריך לבדך על קריאת לשם חלש עיין לעיל סימן קמ.

מקור ההלכה:

גמ' מגילה כט: וא"ר יצחק נפחא ר"ח טבת שחל להיות בשבת מביאין שלש תורות וקורין בהן אחד בעינינו של יום ואחד בדראש חדש ואחד בחנוכה. וכו' איתמר ר"ח טבת שחל להיות בחול א"ר יצחק קרו תלתא בר"ח ואחד בחנוכה, ורב דמי דמן חיפא אמר קרו תלתא בחנוכה וחד בר"ח, אמר ר' מני כוותיה דרב יצחק נפחא מסתברא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, א"ר אבין כוותיה דרב דימי מסתברא מי גרם לרבעי שיבוא ר"ח הלכך רביעי בר"ח בעי מקרי. מאי הוי עלה? רב יוסף אמר אין משגיחין בראש חדש, ורבה אמר אין משגיחין בחנוכה, והלכתא אין משגיחין **פרש"י** להיות עיקר. בחנוכה ור"ח עיקר.

כתב **הרא"ש** משמע מהגמ' **שבת כג:** שאם לא פירסום הנס תדיר קודם ולכן ר"ח טבת שחל בשבת מפטירים בר"ח ולא בשל חנוכה שתדיר קודם ולא שייך פירסום הנס בהפטרה, שהרי קוראים בתורה קודם ר"ח ואח"כ של חנוכה ואם היה שייך פירסום הנס היה צריך להקדים של חנוכה, שהרי אפילו לדחות מצוה אחרת פירסום הנס קודם כ"ש להקדים. ואין זו סברא נכונה אלא כשנדחית אחת, אבל להקדים תדיר קודם שאפשר לפרסם הנס באחרונה כמו בראשונה, אבל בהפטרה שאין מפטירין אלא אחת פירסום הנס קודם. ועוד כיון שמסיים בקריאת חנוכה צריך להפטיר במה שסיים (הובא **במשנ"ב** ס"ק יא), ועוד שבקריאת התורה אין כ"כ פירסום אבל בהפטרה יש פירסום ע"כ. וכ"כ **התוס' והמרדכי:**

כתב **הרוקח** אם שכחו וקראו ארבעה בפרשת ר"ח בחנוכה, אם לא הוציאו עוד ס"ת א"צ לקרוא חמישי בשל חנוכה שאין משגיחין בחנוכה, כיון שקרא בתורה אסור לקרוא שנית מלבד כהן אם אין לוי.

כתב **בשיבולי הלקט** בשם הרב **שלמה** חזן ששכח וקרא ארבעה בפרשת ר"ח אם לא הוציא ס"ת נוסף א"צ לקרות של חנוכה, אבל כשהוציא שני ס"ת, משום פגמו של הס"ת צריך לקרוא עולה חמישי בשל חנוכה, ולא אותו אחד שעלה רבעי בר"ח שאין מדלגים בתורה בשני עניינים, שעדיף שיעבור על זה שאין מעלים בר"ח יותר מארבע ולא יפגם בכבוד הס"ת (הובא **במשנ"ב** ס"ק טו) ע"כ. כתבו **התוס'** אם ביו"ט

קרא כל המנין שצריך ושכח לקרוא בחובת היום יחזיר הס"ת ויקרא אחר בחובת היום, אבל בשבת חנוכה או ר"ח א"צ כיון שאין משגיחין בחנוכה.

דינים היוצאים מהמשנ"ב:

בפרשת השבוע: ה"ה יותר משבעה. כשגומר פרשת השבוע מניחים הספר תורה השני ואין אומרים קדיש, מגביהים את הראשון וגוללים אותו, ופושטים השני וקוראים בו, וכשאומר קדיש על השני מניחים את השלישי אצלו (ט). **ואם חל ר"ח בחול:** מתחיל פרשת התמיד כהן עד רבעית ההין, לוי עד ונסכה, ישראל עד ונסכו, והרבעי בחנוכה [**פמ"ג**] (יב). **וקרא רבעי בשל ר"ח:** ה"ה אם טעה בשבת חנוכה (כתבו בהגות **איש מצליח** שלא הוציא ס"ת שני) (יג). **אין צריך לקרות יותר:** אפילו אם נזכר בתחילת קריאת הרביעי (יד). **לקרות חמישי וכו':** ויאמר קדיש אחריו ואם אמר קדיש אחר הרביעי, לא יאמר אחר החמישי (טז). **צריך להפסיק: והט"ז** כתב שא"צ להפסיק אלא הכהן קורא בשל חנוכה ואח"כ יקרא לאחרים בשל ר"ח (כתב **הבה"ל** (ד"ה ואם) התחלה נקרא משהתחיל לברך הברכה. ר"ח שחל בשבת וטעו וקראו בשני של חנוכה ובשלישי של ר"ח קוראים הפטרה של חנוכה [**ח"א**]. בדיעבד אם קראו הפטרה של ר"ח יצאו. מי שיש לו יארצייט בחנוכה לא יחשב לפי ימי החנוכה אלא לפי ימי החדש כי לפעמים ר"ח טבת יום אחד ולפעמים שניים. (ד"ה ואם צריך לברך) למעשה צריך לברך) (יז).

לתועלת הלומדים - הגמרא במסכת שבת סוגיות - חנוכה

אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת אין מדליקין בהן בחנוכה בין בשבת בין בחול אמר רבא מאי טעמא דרב הונא קסבר כבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ורב חסדא אמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת קסבר כבתה אין זקוק לה ומותר להשתמש לאורה א"ר זירא אמר רב מתנה ואמרי לה א"ר זירא אמר רב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן בחנוכה בין בחול בין בשבת א"ר ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כבתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' ירמיה ולא קיבלה כי אתא רבין אמרוה רבנן קמיה דאביי משמיה דר' יוחנן וקיבלה אמר אי זכאי גמירתיה לשמעתיה מעיקרא והא גמרה נפקא מינה לגירסא דינקותא וכבתה אין זקוק לה ורמינהו מצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי כבתה הדר מדליק לה לא דאי לא אדליק מדליק וא"נ לשיעורה: עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן עד דכליא ריגלא דתרמודאי: ת"ר מצות חנוכה נר איש וביתו והמהדרין נר לכל אחד ואחד והמהדרין מן המהדרין ב"ש אומרים יום ראשון מדליק שמנה מכאן ואילך פותח והולך וב"ה אומרים יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר זבידא חד אמר טעמא דב"ש כנגד ימים הנכנסין וטעמא דב"ה כנגד ימים היוצאין וחד אמר טעמא דב"ש כנגד פרי החג וטעמא דבית הלל דמעלין בקדש ואין מורידין אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן שני זקנים היו בצידן אחד עשה כב"ש ואחד עשה כדברי ב"ה זה נותן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה נותן טעם לדבריו דמעלין בקדש ואין מורידין ת"ר נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרה"ר ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו אמר רבא צריך נר אחרת להשתמש לאורה ואי איכא מדורה לא צריך ואי אדם חשוב הוא אע"ג דאיכא מדורה צריך נר אחרת: מאי חנוכה דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה תנן התם גץ היוצא מתחת הפטיש ויצא והזיק חייב גמל שטעון פשתן והוא עובר ברשות הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקה בנרו של חנוני והדליק את הבירה בעל הגמל חייב הניח חנוני את נרו מבחוץ חנוני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור אמר רבינא (משום דרבה) זאת אומרת נר חנוכה מצוה להניחה בתוך עשרה דאי ס"ד למעלה מעשרה לימא ליה היה לך להניח למעלה מגמל ורוכבו ודילמא אי מיטרחא ליה טובא אתי לאימנועי ממצוה: אמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום נר של חנוכה שהניחה למעלה מכ' אמה פסולה כסוכה וכמבוי: ואמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום מאי דכתיב [בראשית לז-כד] והבור רק אין בו מים ממשמע שנא' והבור רק איני יודע שאין בו מים אלא מה ת"ל אין בו מים מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו: אמר רבה נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוכה לפתח והיכא מנח ליה רב אחא בריה דרבא אמר מימין רב שמואל מדפתי אמר משמאל והילכתא משמאל כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין: אמר רב יהודה אמר רב אסי [אמר רב] אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי וכי נר קדושה יש בה מתקיף לה רב יוסף וכי דם קדושה יש בו דתניא [ויקרא יז-יג] ושפך וכסה במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהו מצות בזויות עליו ה"נ שלא יהו מצות בזויות עליו: בעו מיניה מרבי יהושע בן לוי מהו להסתפק מנויי סוכה כל שבעה א"ל הרי אמרו אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה אמר רב יוסף מריה דאברהם תלי תניא בדלא תניא סוכה תניא חנוכה לא תניא דתניא סככה כהלכתה ועיטרה בקרמים ובסדינין המצויירין ותלה בה אגוזים אפרסקין שקדים ורמונים ופרכילי ענבים ועטרות של שבלים יינות (של) שמנים וסלתות אסור להסתפק מהן עד מוצאי יום טוב האחרון של חג ואם התנה עליהן הכל לפי תנאו אלא אמר רב יוסף אבוהון דכולהו דם: איתמר רב אמר אין מדליקין מנר לנר ושמואל אמר מדליקין רב אמר אין מתירין ציצית מבגד לבגד ושמואל אמר מתירין מבגד לבגד רב אמר אין הלכה כרבי שמעון בגרירה ושמואל אמר הלכה כרבי שמעון בגרירה. אמר אביי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכה כרבי שמעון בגרירה דתניא רבי שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב אדא בר אהבה ויתיב וקאמר טעמא דרב משום ביזוי מצוה אמר להו לא תציתו ליה טעמיה דרב משום דקא מכחיש מצוה מאי בינייהו איכא בינייהו דקא מדליק משרגא לשרגא מ"ד משום ביזוי מצוה משרגא לשרגא מדליק מ"ד משום אכחושי מצוה משרגא לשרגא נמי אסור מתיב רב אויא סלע של מעשר שני אין שוקלין כנגדו דברי זהב ואפילו לחלל עליו מעשר שני אחר אי אמרת בשלמא כי פליגי רב ושמואל מנר לנר אבל בקינסא אסר שמואל הא לא תהוי תיובתא אלא אי אמרת בקינסא נמי שרי הא תהוי תיובתא אמר רבה גזירה שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין מתיב רב ששת [ויקרא כד-ג] מחוץ לפרוכת העדות יערוך וכי לאורה הוא צריך והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו אלא עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר רב זו נר מערבי שנותן בה שמן כמדת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים והא הכא כיון דקביעי נרות לא סגיא דלא משקיל ואדלוקי קשיא בין למ"ד משום בזויי מצוה ובין למ"ד משום אכחושי מצוה תרגמא ר"פ בפתילות ארוכות סוף סוף למ"ד משום אכחושי מצוה קשיא קשיא מאי הוי עלה א"ר הונא בריה דרב יהושע חזינא אי הדלקה עושה מצוה מדליקין מנר לנר ואי הנחה עושה מצוה אין מדליקין מנר לנר דאיבעיא להו הדלקה עושה מצוה או הנחה עושה מצוה ת"ש דאמר רבא היה תפוש נר חנוכה ועומד לא עשה ולא כלום שמע מינה הנחה עושה מצוה התם הרואה אומר לצורכו הוא דנקיט לה ת"ש דאמר רבא הדליקה בפנים והוציאה לא עשה כלום אא"ב הדלקה עושה מצוה הדלקה במקומו בעינן משום הכי לא עשה כלום אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה אמאי לא עשה ולא כלום התם נמי הרואה הוא אומר לצורכו הוא דאדלקה תא שמע דאמר רבי יהושע בן לוי עששית שהיתה דולקת והולכת כל היום כולו למוצ"ש מכבה ומדליקה אי אמרת בשלמא הדלקה עושה מצוה שפיר אלא אי אמרת הנחה עושה מצוה האי מכבה ומדליקה מכבה ומגביהה ומניחה ומדליקה מיבעי ליה ועוד מדקא מברכינן אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה ש"מ הדלקה עושה מצוה ש"מ והשתא דאמרינן הדלקה עושה מצוה הדליקה חרש שוטה וקטן לא עשה ולא כלום אשה ודאי מדליקה דא"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס: אמר רב ששת אכסנאי חייב בנר חנוכה א"ר זירא מריש כי הוינא בי רב

משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי: א"ר יהושע בן לוי כל השמנים כולן יפין לנר ושמן זית מן המובחר אמר אביי מריש הוה מהדר מר אמשחא דשומשמי אמר האי משך נהורי טפי כיון דשמע לה להא דרבי יהושע בן לוי מהדר אמשחא דזיתא אמר האי צליל נהוריה טפי ואריב"ל כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר איבעיא להו לגבל או לעשן ת"ש דתני רב שמואל בר זוטרי כל השמנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר בין לגבל בין לעשן רב שמואל בר זוטרא מתני הכי כל העשנים יפין לדיו ושמן זית מן המובחר אמר רב הונא כל השרפין יפין לדיו ושרף קטף יפה מכולם: א"ר חייא בר אשי אמר רב המדליק נר של חנוכה צריך לברך ורב ירמיה אמר הרואה נר של חנוכה צריך לברך אמר רב יהודה יום ראשון הרואה מברך ב' ומדליק מברך ג' מכאן ואילך מדליק מברך שתים ורואה מברך אחת מאי ממעט ממעט זמן ונימעוט נס נס כל יומי איתיה מאי מברך מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה והיכן צונו רב אויא אמר [דברים יז-יא] מלא תסור רב נחמיה אמר [דברים לב-ז] שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך מתיב רב עמרם הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות ואי אמרת כל מדרבנן בעי ברכה הכא כי קאי ערום היכי מברך והא בעינן [דברים כג-טו] והיה מחניך קדוש וליכא אמר אביי ודאי דדבריהם בעי ברכה ספק דדבריהם לא בעי ברכה והא יו"ט שני דספק דבריהם הוא ובעי ברכה התם כי היכי דלא לזילזולי בה רבא אמר רוב עמי הארץ מעשרין הן: אמר רב הונא חצר שיש לה ב' פתחים צריכה שתי נרות (ואמר) רבא לא אמרן אלא משתי רוחות אבל מרוח אחת לא צריך מ"ט אילימא משום חשדא חשדא דמאן אילימא חשדא דעלמא אפילו ברוח אחת נמי ליבעי אי חשדא דבני מתא אפי' משני רוחות נמי לא ליבעי לעולם משום חשדא דבני מתא וזימנין דמחלפי בהאי ולא חלפי בהאי ואמרי כי היכי דבהאי פיתחא לא אדליק בהך פיתחא נמי לא אדליק ומנא תימרא דחיישינן לחשד דתניא אמר רבי שמעון בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו מפני גזל עניים ומפני ביטול עניים ומפני החשד ומשום [ויקרא יט-ט] בל תכלה מפני גזל עניים שלא יראה בעל הבית שעה פנוייה ויאמר לקרובו עני הרי זו פאה ומפני ביטול עניים שלא יהו עניים יושבין ומשמרין עכשיו מניח בעה"ב פאה ומפני חשד שלא יהיו עוברין ושבין אומרים תבא מארה לאדם שלא הניח פאה בשדהו ומשום [ויקרא יט-ט] בל תכלה אטו כולהו לאו משום בל תכלה נינהו אמר רבא מפני הרמאין: אמר רב יצחק בר רדיפה א"ר הונא נר שיש לה שני פיות עולה לב' בני אדם אמר רבא מילא קערה שמן והקיפה פתילות כפה עליה כלי עולה לכמה בני אדם לא כפה עליה כלי עשאה כמין מדורה ואפילו לאחד נמי אינה עולה: אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום ביתו בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום מהו קידוש היום עדיף דתדיר או דילמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא בתר דאבעיא הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא: אמר רב הונא הרגיל בנר הויין ליה בנים תלמידי חכמים הזהיר במזוזה זוכה לדירה נאה הזהיר בציצית זוכה לטלית נאה הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין רב הונא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפתחא דרבי אבין נגרא חזא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר תרי גברי רברבי נפקי מהכא נפקי מיניהו רב אידי בר אבין ורב חייא בר אבין רב חסדא הוה רגיל דהוה חליף ותני אפיתחא דבי נשא דרב שיזבי חזא דהוה רגיל בשרגי טובא אמר גברא רבא נפק מהכא נפק מיניהו רב שיזבי דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקת לה אמר לה רב יוסף תניא [שמות יג-כב] לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה מלמד שעמוד ענן משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן סברה לאקדומה אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים ושלא יאחר: אמר רבא דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן דמוקיר רבנן הוו ליה חתנותא רבנן דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי צורבא מרבנן ואי לאו בר הכי הוא משתמען מיליה כצורבא מרבנן: ולא בשמן שריפה וכו': מאי שמן שריפה אמר רבה שמן של תרומה שנטמאה ואמאי קרו לה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד ובשבת מ"ט לא מתוך שמצוה עליו לבערו גזרה שמא יטה א"ל אביי אלא מעתה ביו"ט לישתרי אלמה תנן אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט גזרה י"ט אטו שבת רב חסדא אמר לשמא יטה לא חיישינן אלא הכא ביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט והא מדקתני סיפא אין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט מכלל דרישא לאו ביו"ט עסקי' א"ר חנינא מסורא מה טעם קאמר מה טעם אין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט תניא כוותיה דרב חסדא כל אלו שאמרו אין מדליקין בהן בשבת מדליקין בהן ביום טוב חוץ משמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון אם תימצי לומר בחנוכה דרבנן לא צריך ראש חודש דאורייתא צריך או דילמא כיון דלא אסור בעשיית מלאכה לא מזכרינן רב אמר מזכיר רבי חנינא אמר אינו מזכיר אמר רב זריקא נקוט דרב בידך דקאי רבי אושעיא כוותיה דתני ר' אושעיא ימים שיש בהן קרבן מוסף כגון ר"ח וחוש"מ ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בעבודה ואם לא אמר מחזירין אותו ואין בהן קדושה על הכוס ויש בהן הזכרה בברכת המזון ימים שאין בהן קרבן מוסף כגון שני וחמישי (ושני) ותעניות ומעמדות שני וחמישי מאי עבידתייהו אלא שני וה' וב' של תעניות ומעמדות ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שמונה עשרה ואומר מעין המאורע בשומע תפלה ואם לא אמר אין מחזירין אותו (ואין בהן קדושה על הכוס) ואין בהן הזכרה בברכת המזון: איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין כיון דלית ביה מוסף בדידיה לא מדכרינן או דילמא יום הוא שחייב בארבע תפלות רב הונא ורב יהודה דאמרי תרוייהו אינו מזכיר רב נחמן ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו מזכיר אמר אביי לרב יוסף הא דרב הונא ורב יהודה דרב הוא דאמר רב גידל אמר רב ראש חדש שחל להיות בשבת המפטיר בנביא בשבת אינו צריך להזכיר של ראש חדש שאילמלא שבת אין נביא בראש חדש מי דמי התם נביא בדר"ח ליכא כלל הכא איתיה בערבית ושחרית ומנחה אלא להא דאמר רב אחדבוי אמר רב מתנה אמר רב יום טוב שחל להיות בשבת המפטיר בנביא במנחה בשבת א"צ להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין נביא במנחה ביום טוב ולית הילכתא ככל הני שמעתתא אלא כי הא דא"ר יהושע בן לוי יום הכפורים שחל להיות בשבת המתפלל נעילה צריך להזכיר של שבת יום הוא שנתחייב בארבע תפלות קשיא הילכתא אהילכתא אמרת הילכתא כריב"ל וקיימא לן הילכתא כרבא דאמר רבא יו"ט שחל להיות בשבת שליח ציבור היורד לפני התיבה ערבית אינו צריך להזכיר של יום טוב שאילמלא שבת אין שליח צבור יורד ערבית ביו"ט הכי השתא התם בדין הוא דאפילו בשבת נמי לא צריך ורבנן הוא דתקוני משום סכנה אבל הכא יום הוא שנתחייב בארבע תפלות:

שעריו בתודה

התודה והברכה להורי היקרים

אאמו"ר חיים בן רבקה

מרת אמי שמחה בת נזימה

על התמיכה והעזרה מעודי ועד היום

ובפרט על הוצאת הספר

יהי רצון שיזכו לאריכות ימים ושנים

לרפוא"ש

לראות נחת מכל יוצאי חלציהם

ויתברכו בכל הברכות כולן

ברוחניות ובגשמיות

אכי"ר

זכות הלימוד בספר תעמוד לעילוי נשמת

אברהם בן תמו
רבקה בת חנינה
חנינה בת סוליקה
ר' משה בן תמו
ר' פנחס בן מיליה
תמו בת חוה
נזימה בת מסעודה
נעים בן חנה
דבורה בת רבקה
מאיר ניסים בן רבקה
ברוך בן נזימה
אדי בן אסתר
חיים בן שרונה
מסעוד בן שרה
סימי בת סוליקה
שמעון בן סימי
דוד בן סימי
יוסף בן מרים
עליזה בת זהרה
שמעון סימון אריק בן מילא
שמחה מימי בת דניס דינה
דניס דינה בת חביבה
הלל בן עליזה
חנה בת סוליקה
מלכיאל בן פרחה
עופר בן מרים
אלון בן חוה
עודד בן נלה
שמואל בן חוה
יעקב בן מרים

מָעוֹז צוּר יְשׁוּעָתִי לְךָ נָאֶה לְשַׁבֵּחַ
תִּכּוֹן בֵּית תְּפִלָּתִי וְשָׁם תּוֹדָה נְזַבֵּחַ
לְעֵת תָּכִין מַטְבֵּחַ מִצָּר הַמְנַבֵּחַ
אָז אֶגְמוֹר בְּשִׁיר מִזְמוֹר חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ

רָעוֹת שָׂבְעָה נַפְשִׁי בְּיָגוֹן כֹּחִי כָּלָה
חַיַּי מָרְרוּ בְּקוֹשִׁי בְּשִׁעְבּוּד מַלְכוּת עֶגְלָה
וּבְיָדוֹ הַגְּדוֹלָה הוֹצִיא אֶת הַסְּגֻלָּה
חֵיל פַּרְעֹה וְכָל זַרְעוֹ יָרְדוּ כְאֶבֶן בִּמְצוּלָה

דְּבִיר קָדְשׁוֹ הֱבִיאַנִי וְגַם שָׁם לֹא שָׁקַטְתִּי
וּבָא נוֹגֵשׂ וְהִגְלַנִי. כִּי זָרִים עָבַדְתִּי
וְיֵין רַעַל מָסַכְתִּי כְּמַעַט שָׁעָבַרְתִּי
קֵץ בָּבֶל, זֶרֻבָּבֶל, לְקֵץ שִׁבְעִים נוֹשָׁעְתִּי

כְּרוֹת קוֹמַת בְּרוֹשׁ, בְּקֵשׁ אֲגָגִי בֶּן הַמְּדָתָא
וְנֶהְיָתָה לוֹ לְפַח וּלְמוֹקֵשׁ וְגַאֲוָתוֹ נִשְׁבָּתָה
רֹאשׁ יְמִינִי נִשֵּׂאתָ וְאוֹיֵב שְׁמוֹ מָחִיתָ
רֹב בָּנָיו וְקִנְיָנָיו עַל הָעֵץ תָּלִיתָ

יְוָנִים נִקְבְּצוּ עָלַי אֲזַי בִּימֵי חַשְׁמַנִּים
וּפָרְצוּ חוֹמוֹת מִגְדָּלַי וְטִמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים
וּמִנּוֹתַר קַנְקַנִּים נַעֲשָׂה נֵס לַשּׁוֹשַׁנִּים
בְּנֵי בִינָה יְמֵי שְׁמוֹנָה קָבְעוּ שִׁיר וּרְנָנִים

חֲשׂוֹף זְרוֹעַ קָדְשֶׁךָ וְקָרֵב קֵץ הַיְשׁוּעָה
נְקֹם נִקְמַת דַּם עֲבָדֶיךָ מֵאֻמָּה הָרְשָׁעָה
כִּי אָרְכָה לָנוּ הַשָּׁעָה וְאֵין קֵץ לִימֵי הָרָעָה
דְּחֵה אַדְמוֹן בְּצֵל צַלְמוֹן, הָקֵם לָנוּ רוֹעֶה שִׁבְעָה